

**TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
ÅBO YRKESHÖGSKOLA**

Opinnäytetyö

KOIRA MUKANA LASTENSUOJELUSSA

Salla Kallio ja Johanna Rintamaa

Sosiaalialan koulutusohjelma

2008

Sosiaalialan koulutusohjelma	
Tekijät: Salla Kallio ja Johanna Rintamaa	
Työn nimi: Koira mukana lastensuojelussa	
Toiminnalliset menetelmät sosiaalialalla	Ohjaajat: Terhi Entonen-Sirainen, Airi Ylinen
Opinnäytetyön valmistumisajankohta Joulukuu 2008	Sivumäärä 65 + 1
<p>Lastensuojelun tämän hetkinen tilanne puhuttaa nyky-yhteiskuntaa. Huolta aiheuttaa mm. lasten lisääntynyt pahoinvointi, huostaanottojen lisääntyminen sekä lastensuojelun resurssipula. Lastensuojeluilmoitusten kasvu sekä lasten yhä moninaisemmat tarpeet tuovat mukanaan uusia haasteita lastensuojelun työhön. Näihin haasteisiin voidaan vastata uusien työskentelymuotojen, kuten eläinavusteisen työskentelyn avulla.</p> <p>Eläinavusteinen työskentely on vielä suhteellisen uutta Suomessa. Kiinnostus työskentelyä kohtaan on kasvanut ja eläimiä on yhä enemmän mukana eri sosiaalialan osa-alueilla. Lähtöajatuksena tutkimukselle oli, että koirat voivat antaa lastensuojelun asiakkaille jotain mitä työntekijät eivät välttämättä pysty antamaan. Olemme tuoneet tutkimuksessa esille mm. koiran positiivisia vaikutuksia lapsiin sekä miten niitä hyödynnetään lastensuojelutyössä.</p> <p>Tutkimus tarkastelee kolmea eri eläinavusteista työskentelymuotoa, joilla koira on mukana lastensuojelussa. Tutkimuskohteenamme ovat lastensuojelun perhetyöntekijä, jonka työparina tunnekasvatuksessa on koira, Hali-Bernit, jotka käyvät vierailuilla pienten lasten vastaanottokodissa ja lastenkodissa sekä ammatillinen perhekoti, jossa koira kuuluu arkeen osana perhettä.</p> <p>Tutkimus selvittää pääosin Yhdysvalloissa kirjoitetun eläinavusteisesta työskentelystä kertovan kirjallisuuden avulla eläinten aikaansaamia psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia vaikutuksia ihmisiin. Ekologisen teorian ja psykososiaalisen kehitysteorian avulla selvennämme koiran roolia lastensuojelussa. Keräsimme kvalitatiiviseen tutkimukseemme uutta tietoa teemahaastatteluin. Haastattelimme tutkimukseen neljää lastensuojelun työntekijää, joilla on kokemusta eläinavusteisesta työskentelystä.</p> <p>Tutkimuksemme vahvisti käsitystä siitä, että koiran mukana oleminen lastensuojelussa nähdään tarpeellisenä ja toimivana työskentelynä. Koiran kanssa työskentelyn koetaan antavan lastensuojelulapsille mm. onnistumisen ja ilon kokemuksia, jotka nostavat lapsen itsetuntoa. Koirien nähdään helpottavan ihmisten välistä vuorovaikutusta sekä tukevan lastensuojelulle tärkeää säännöllisyyttä. Eläinavusteisen työskentelyn ei kuitenkaan oleteta soveltuvan kaikille asiakkaille.</p>	
Hakusanat: Lastensuojelu, koira, eläinavusteinen työskentely	
Säilytyspaikka: Turun ammattikorkeakoulun kirjasto	

Degree Programme: Social Service	
Authors: Salla Kallio and Johanna Rintamaa	
Title: Dog participating in child welfare	
Specialization line Therapeutic and Activating Methods in Social Service	Instructors Terhi Entonen-Sirainen Airi Ylinen
Date December 2008	Total number of pages 65 + 1
<p>The current state of child welfare is a widely discussed topic in modern society. People are concerned about the increased risk behaviour amongst the youth, the growing number of custody cases as well as the lack of resources in child welfare. The increasing number of reported cases of child maltreatment and the growing needs of children bring about new challenges to child welfare. These challenges can be met by implementing new working methods, such as animal-assisted interventions.</p> <p>The study reviews three different working methods of animal-assisted interventions in which dogs participate in child welfare. The three methods under review are: a family support worker who uses dog as work partner in the emotional education of families; Hali-Berni-dogs and their trainers visiting children's homes and out-of-home care; and an occupational family home where a dog is part of everyday life. Animal-assisted interventions have just been introduced in Finland but there is an increasing interest towards interventions and animals are already participating in many sectors of social work. The starting point of the research is the assumption that dogs are able to give something to the children that humans necessarily cannot. The study presents some of the positive effects dogs can evoke in children and further examines how to use them in child welfare work.</p> <p>The study is mainly based on research literature published in the United States, and it examines the mental, social and physical effects dogs can evoke in human beings. The participation of dogs in child welfare is explained through ecological theory and psychosocial development theory. In addition, the qualitative research includes material collected through themed interviews of four child welfare workers, who have experience on animal-assisted interventions.</p> <p>Our research strengthens the assumption that animal-assisted interventions can be seen as a useful and functional working method. Working with a dog trained for the purpose can give a child in care experiences of joy and success, increasing their level of self-confidence. The dogs can make interaction between people easier and support regularity, which is an important feature in child welfare. However, animal-assisted interventions are not suitable for every child welfare case.</p>	
Keywords: child welfare, dog, animal-assisted interventions	
Deposit at: Library of Turku University of Applied Sciences	

1	JOHDANTO	7
2	LASTENSUOJELU	9
	2.1 Lastensuojelun toimenpiteet	10
	2.2 Perhetyö	12
	2.3 Sijaishuolto	12
	2.3.1 Pienten lasten vastaanottokoti	13
	2.3.2 Lastenkoti	14
	2.3.3 Ammatillinen perhekoti	15
3	IHMISEN JA ELÄIMEN VÄLINEN SUHDE	16
	3.1 Historiaa	16
	3.2 Tutkimukset	17
	3.3 Eläinavusteisen terapian uranuurtaja Boris M. Levinson	18
4	ELÄINAVUSTEISEN TYÖSKENTELYN MÄÄRITELMIÄ	19
	4.1 Termien laaja kirjo	19
	4.2 Eläinavusteinen terapia	20
	4.3 Eläinavusteinen toiminta	20
	4.3.1 Hali-Bernit	20
	4.4 Eläin tunnekasvatuksen työparina	22
	4.5 Ammatillisen perhekodin lemmikkinä koira	23
5	ELÄIMEN VAIKUTUS IHMISEEN	23
	5.1 Eläinten psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset	24
	5.2 Lemmikkieläimen tuki	25
	5.3 Lemmikkieläin ja lapsi	26
	5.4 Eläinten vierailut laitoksissa	28

5.5	Eläinten terveysvaikutukset	29
5.6	Green Chimneyn-malli	30
5.7	Eläinavusteisen työskentelyn eettisyys	31
6	EKOLOGINEN MALLI	32
6.1	Bronfenbrennerin ekologinen teoria	32
6.2	Eläin rinnalla	34
6.3	Koiran rooli lastenkodin, pienten lasten vastaanottokodin ja perhekodin asiakkaiden elämässä	35
6.3.1	Mikrosysteemi	35
6.3.2	Mesosysteemi	36
6.3.3	Ekso- ja makrosysteemi	37
7	KOIRA TUNNEKASVATUKSEN TYÖPARINA PERHETYÖSSÄ	39
7.1	Tunnekasvatus	40
7.2	Erik H. Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria	41
7.2.1	Kehityksen ensimmäiset viisi vaihetta	42
7.3	AASEL:in korjaavat kokemukset	43
8	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	45
8.1	Tutkimuksen tausta ja tutkimustehtävät	45
8.2	Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu	46
8.3	Tutkimusaineiston analyysi	48
9	TUTKIMUSTULOKSET	50
9.1	Hali-Berni-vierailut	50
9.2	Koira tunnekasvatuksen työparina perhetyössä	51
9.3	Koira ammatillisen perhekodin arjessa	54
9.4	Yhteenveto	55
9.5	Johtopäätökset	56
9.6	Sosionomin (AMK) osaaminen	58

10	POHDINTA	59
	LÄHTEET	61
	LIITTEET	
	Liite 1. Teemahaastattelurunko	
	KUVIOT	
	Kuvio 1. Koiran rooli lastenkodin, pienten lasten vastaanottokodin ja perhekodin asiakkaiden elämässä	38

1 JOHDANTO

Eläinavusteisen työskentelyn tutkiminen lastensuojelussa sai alkunsa omasta kiinnostuksestamme ihmisen ja eläimen väliseen vuorovaikutukseen ja sen avulla saavutettuun hyvinvointiin. Omakohtaiset kokemukset eläimistä ja lapsista saa meidät uskomaan eläinavusteisen työskentelyyn ja erityisesti koirien työskentelyn kannattavuuteen lastensuojelussa. Eläinavusteinen työskentely on vielä suhteellisen uutta Suomessa ja sen tutkiminen harvinaista. Kiinnostus eläinavusteiseen työskentelyyn on kuitenkin kasvussa. Aiemmat tutkimukset eläinavusteisesta työskentelystä ovat kohdistuneet pääosin vanhuksiin, mielenterveysasiakkaisiin ja kehitysvammaisiin, jonka vuoksi halusimme tutkia eläinavusteista työskentelyä lastensuojelun parissa.

Lastensuojelun tarve on kasvava, johon osaltaan vaikuttaa lastensuojeluilmoitusten kynnyksen alentuminen, mutta myös mm. lasten ja nuorten lisääntynyt pahoinvointi. Vaihtoehtoisilla työskentelymuodoilla on kysyntää lastensuojelussa, jossa pyritään vastaamaan lasten tarpeisiin eriasteisilla lastensuojelun toimenpiteillä.

Tutkimuksemme esittelee vaihtoehtoisia työskentelymuotoja, joilla sosionomi (AMK) voi lisätä menetelmällistä osaamistaan työelämässä. Tutkimustehtävinä ovat lastensuojelussa toimivien kolmen eri eläinavusteisen työskentelymuodon tutkiminen ja esille tuominen sekä eläinavusteisen työskentelyn vaikutuksista kertovan vieraskielisen kirjallisuuden tutkiminen ja kääntäminen. Tutkimuskohteemme ovat lastensuojelun perhetyöntekijä, jonka työparina perhetyön tunnekasvatuksessa toimii koira, Hali-Bernit, jotka vierailevat pienten lasten vastaanottokodissa ja lastenkodissa, sekä ammatillinen perhekoti, jossa koira kuuluu jokapäiväiseen arkeen perheenjäsenenä.

Määrittelemme tutkimuksen alussa mitä lastensuojelu on, ja mitä se sisältää sekä käsittelemme lastensuojelun perhetyötä ja tutkimuksessa esiintyviä sijoituspaikkoja. Selvennämme tutkimuksessa eläimen ja ihmisen välisen suhteen historiaa, josta nousee esiin eläinavusteisen työskentelyn uranuurtaja Boris M. Levinson. Selvitämme tutkimuksessa eläinavusteisen työskentelyn termistöä Delta Society järjestön

määritelmien mukaan, sillä aiheeseen liittyvä termistö on vielä hyvin kirjava. Eläinten aikaansaamien vaikutusten kuvaus tuo esiin tutkimukselle tärkeät eläimen psyykkiset, fyysiset ja sosiaaliset vaikutukset ihmisiin. Koiran roolia lastensuojelussa kuvaamme Bronfenbrennerin ekologisen teorian sekä tunnekasvatukseen ja Erik H. Eriksonin psykososiaalisen kehitysteoriaan pohjautuvan eläinavusteisen työskentelymuodon avulla.

Eläinavusteisesta työskentelystä on vielä hyvin vähän suomenkielistä kirjallisuutta, joten riittävän ja laadukkaan kirjallisuuden saaminen on ollut haastavaa. Suurin osa tutkimuksessa käytetystä eläinavusteisen työskentelyn kirjallisuudesta on kirjoitettu Yhdysvalloissa, jossa sitä on tutkittu pidempään.

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen tutkimus, johon keräsimme uutta tietoa teemahaastatteluin. Haastattelimme neljää lastensuojelun työntekijää, joilla on kokemusta eläinavusteisesta työskentelystä. Tarkoituksena oli saada esiin haastateltavien kokemuksia ja ajatuksia eläinavusteisesta työskentelystä lastensuojelussa.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojeluilmoitusten määrä on ollut pitkään kasvussa. Lastensuojelun avohuollossa on vuonna 1998 ollut 39 666 asiakasta. Vuonna 2007 lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä on noussut 62 485:teen, josta tosin osan selittää Espoon kaupungin mukaantulo avohuollon asiakastilastointiin vuonna 2000. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärä on noussut n. 4000 vuodesta 1998 vuoteen 2007. Kasvuun on monta eri syytä, mutta johtavan sosiaalityöntekijän Tarja Saloniuksen (2008) mukaan yhtenä osasyynä on se, että ilmoituksia tehdään nykyään herkemmin. (Stakes 2008 [viitattu 1.11.2008]; Lilja 2008 [viitattu 2.11.2008].)

Suomalaisella lastensuojelulla on ongelmia niin julkisen kuvansa kuin mediajulkisuudenkin kanssa. Mielikuva lastensuojelusta on toimittajien keskuudessa kriittinen ja sitä hallitsee usein ajatus huostaanotoista. 2000-luvulla huostaanottojen käsittely on kuitenkin vähentynyt ja keskustelu on siirtynyt lasten ja nuorten pahoinvointiin. (Puonti 2004, 336–340.)

Lastensuojelulaki pitää lapsena alle 18-vuotiasta (Taskinen 2008, 102). Lastensuojelu voidaan ymmärtää osaksi perhe- ja yksilökeskeistä sosiaalityötä, jonka päämääränä on auttaa vaikeaan elämäntilanteeseen joutuneita lapsia ja heidän perheitään tukemalla heitä ongelmissa sekä auttamalla heitä kasvamaan sekä kehittymään tasapainoiseen elämään. Laajemmin ymmärrettynä lastensuojeluun kuuluvat myös perheiden ja lasten taloudellinen tukeminen sekä asumisen tukeminen. Keskeistä lapsen kasvulle ja kehitykselle ovat julkiset palvelut, kuten neuvolat, päivähoito ja koulu. Tärkeää on myös elinolojen turvaaminen ja kehittäminen lasten tarpeita vastaavasti, jolloin keskeistä on suojella lapsia mm. ympäristön ja liikenteen vaaroilta, kaupallisuuden paineilta, pahoinpitelyiltä ja hyväksikäytöltä. (Mikkola 2004, 61.)

Lastensuojelun tarvetta kunnissa aiheuttavat mm. vanhempien päihteiden käyttö, psyykkiset sairaudet sekä kasvatusvaikeudet ja lastenhoidon laiminlyönti. Lastensuojelun tarve nousee usein esiin myös tilanteissa, joissa lapsella on suuria kouluvaikeuksia, sopeutumisongelmia, alkoholinkäyttöä, huumekekeiluja tai rikollista

toimintaa taustalla. Kunnalla on lain mukaan velvollisuus huolehtia siitä, että lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi, kuin kunnissa esiintyvä tarve edellyttää. Palveluja voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden kuntien, kuntainliittojen sekä muita palveluja tarjoavien järjestöjen, yhteisöjen ja laitosten kanssa. (Häkkinen 1999, 94.)

Lastensuojelun ydintehtävänä on turvata lapselle mahdollisuus turvallisiin ihmissuhteisiin ja oikeus arvokkaaseen elämään. Tähän pyritään lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla, joka muodostuu lastensuojelutarpeen selvityksestä, avohuollon tukitoimista, lapsen kiireellisestä sijoituksesta, huostaanotosta, sijaishuollon järjestämisestä sekä jälkihuollosta. (Taskinen 2008,12)

Tärkeimpiä periaatteita yksilö- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa ovat 1) lapsen etu, 2) perhekeskeisyys, 3) optimaalisuus kaikissa lastensuojelun toimissa sekä 4) hienovaraisuus. Vanhempia tulee tukea kasvatustyössä sekä edesauttaa hyvien kasvuolosuhteiden vakiinnuttamisessa. Lapseen ja perheeseen kohdistuva asioihin puuttuminen ei saa olla rankempi kuin mitä lapsen suojelemiseksi on tarpeellista. (Häkkinen 1999, 94–95.)

2.1 Lastensuojelun toimenpiteet

Avohuollon tukitoimilla pyritään auttamaan vaikeuksissa olevaa perhettä, tukemalla perhettä esimerkiksi taloudellisesti. Päivähoidon tai koulun erityisjärjestelyt, kasvatus- ja perheneuvonta, perhekuntoutus, terapiapalvelut sekä esimerkiksi tukiperhetoiminta voivat niin ikään helpottaa perheen tilannetta. (Häkkinen 1999, 99.) Lastensuojelulaki velvoittaa sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen järjestämään avohuollon tukitoimena tarvittaessa perhetyötä, jolla tarkoitetaan tässä kohtaa perheen kotona tehtävää perhetyötä, jolloin keskusteluavun lisäksi tukea annetaan erilaisissa arjen toiminnoissa. (Sosiaaliportti 2008a [viitattu 27.10.2008]). Tärkeimmät hoitajat lapsen elämässä ovat ensisijaisesti hänen omat vanhempansa. Jos avohuollon tukitoimet ovat riittämättömiä eivätkä tuota riittävää tulosta, joudutaan turvautumaan huostaanottoon, joka on

viimesijaisin väliintulo yrityksessä turvata lapselle mahdollisimman terve kehitys. (Häkkinen 1999, 97–99.)

Lastensuojelu ei ole ainoastaan sosiaaliviranomaisten asia, vaan koskee myös muita viranomaisia ja kaikkia kansalaisia. Lasten hyvästä kehityksestä ja sen tukemisesta riippuu koko yhteiskunnan tulevaisuus. Lastensuojeluntoimenpiteiden aloittamista edeltää usein lastensuojeluilmoituksen tekeminen. Ilmoitusvelvollisia henkilöitä ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt, nuorisotoimen, opetustoimen, poliisitoimen ja uskonnollisten yhteisöjen, turvapaikan hakijoiden vastaanottotoimintaa, hätäkeskustoimintaa tai koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevat työntekijät sekä näiden toimialueiden luottamustoimintaa hoitavat henkilöt. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös terveydenhuollon yksityisiä palveluntuottajia ja ammatinharjoittajia. Ilmoitusvelvollisuus koskee tietoa, jonka henkilö on saanut työssään tai luottamustoimissaan. Myös muu henkilö, esimerkiksi muu työntekijä, omainen tai naapuri voi tehdä lastensuojeluilmoituksen salassapitovelvoitteen estämättä. (Häkkinen 1999, 99; Taskinen 2008, 10–30.)

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto (40§), jos 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihhteitä, tekemällä vakavan rikollisen teon tai muuta niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (Taskinen 2008, 49.)

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan ryhtyä kuitenkin vain, jos: 1) avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi taikka mahdollisia tai ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja 2) sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edunmukaista. Huostaanoton jälkeen lapsen hoidosta, kasvatuksesta, huolenpidosta ja olinpaikasta päättää sosiaalihuollosta vastaava toimielin, mutta lapsen huoltajuus säilyy vanhemmilla. (Taskinen 2008, 50–83.)

2.2 Perhetyö

Perhetyötä voidaan tehdä hyvin erilaisin toimintamuodoin ja menetelmin, jonka vuoksi perhetyön yksiselitteinen ja kokonaisvaltainen määrittely on haastavaa. Lastensuojelun avohuollon tukitoimena järjestettävää perhetyötä voidaan kutsua lastensuojelun perhetyöksi tai tehostetuksi perhetyöksi. Ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen perhetyötä tehdään esim. päivähoiton toimintaan kiinnitettynä. Perhetyötä voidaan toteuttaa eri toimialoilta käsin siten, että sosiaali- ja terveystoimeen sijoittuvat lastensuojelun ja kodinhoidon perhetyö sekä terveydenhuollon ja perheneuvoloiden perhetyö. Sivistystoimi taas vastaa päivähoiton ja kouluissa toteutettavasta perhetyön hankkeista. Myös järjestöillä ja seurakunnilla on tarjolla erilaisia perhetyön muotoja. Korjaavalla perhetyöllä tarkoitetaan perheen tilanteen lastensuojelullista, suunnitelmallista ja tavoitteellista selvittelyä ja yhdessä sovittujen muutosten tukemista. Tämän työmuodon aloittaminen vaatii lastensuojelun sosiaalityöntekijän lähetteen. (Sosiaaliportti 2008a [viitattu 27.10.2008].)

Lastensuojelulaki velvoittaa sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen järjestämään tarvittaessa perhetyötä lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Perhetyö on perheen kotona tehtävää työtä, joka voi olla yhdistelmä käytännön apua ja psykososiaalista tukea. Perhetyötä tehdään yhteistyössä perheen ja sen jäsenten kanssa, mutta keskeistä työssä on lapsen edun turvaaminen. Työskentely ei ole pelkästään tuen antamista perheelle, vaan työskentelyssä on aina läsnä myös kontrollin elementti. Avohuollon tukitoimena järjestettävä perhetyö tulee kirjata tavoitteineen asiakassuunnitelmaan ja perhetyöstä tulee aina tehdä päätös. Työn tulee olla mahdollisimman suunnitelmallista ja tavoitteellista. Perhetyön kestolle ei ole olemassa määräaikaa, mutta työn tarvetta on kuitenkin syytä arvioida uudestaan, ellei tavoitteiden mukaista edistymistä ole tapahtunut odotetussa ajassa. (Sosiaaliportti 2008a [viitattu 27.10.2008].)

2.3 Sijaishuolto

Sijaishuolto pitää huolta sijoitetuista lapsista, joista monet ovat joutuneet varhaislapsuudessaan kokemaan erilaisia traumoja ja erokokemuksia.

Kehityspsykologian näkökulmasta katsottuna nämä lapset ovat minän kehityksessään vaurioituneita lapsia. Turvattomissa olosuhteissa eläneiden lasten maailmankuva on hyvin vääristynyt ja pelottava, mistä johtuen kaikki lapset eivät pysty muodostamaan minkäänlaisia toimivia suhteita aikuisiin. Kyky tavanomaiseen vastavuoroisuuteen voi olla vajaa varhaislapsuudessa koetun puutteellisen huolenpidon vuoksi. Tällöin on tärkeää, että ympäristön ja läheisten ihmisten käyttäytyminen jatkossa on johdonmukaista ja ennakoitavaa. (Häkkinen 1999, 106–108.)

Sijaishuoltoa suunniteltaessa huolellinen valmistelu on tarpeen, jotta voidaan ehkäistä sijoitusten ennenaikaisia katkeamisia ja siten luoda lapsen elämään jatkuvuutta ja pysyvyyttä. Lapsen toistuvia sijoituspaikkojen vaihdoksia on vältettävä, koska se vahingoittaa vakavasti lapsen kehitystä ja luo juurettomuutta sekä turvattomuutta. (Taskinen 2008, 76–78.) Lapsen sijoituspaikan valintaan vaikuttavat monet tekijät, joissa on otettava huomioon mitkä käytettävissä olevista vaihtoehdoista sopivat parhaiten lapselle. Huomioitavia asioita ovat sijoituksen kesto, lapsen ikä, hänen oireensa ja vaikeutensa, suhde vanhempiin, terveydenhuollon palvelujen tarve, mahdolliseen koulunkäyntiin liittyvät asiat sekä kotikunnan palvelut. Taloudelliset realiteetit rajoittavat kuitenkin sijaishuollon järjestämistä etenkin pienissä kunnissa. (Häkkinen 1999, 103–104.)

2.3.1 Pienten lasten vastaanottokoti

Pienten lasten vastaanottokoti toimii avohuollon tukitoimena sijoitettujen lasten tilapäisenä hoitopaikkana sekä kiireellisesti sijoitettujen lasten hoitopaikkana, kunnes pysyvä sijoituspaikka löytyy. Laitoksen toiminta on kodinomaista ja lapsen tottumukset ja tarpeet huomioidaan jokaisen kohdalla erikseen. Laitoksessa on säännöllinen päivärytmi, mikä lisää lapsen turvallisuuden tunnetta. Pienten lasten vastaanottokodissa tehdään perhetyötä ja tehostettua perhetyötä. Vastaanottokodin tehtävänä on tunnistaa lapsen tarpeet ja havainnoida niitä. Näillä turvataan lapselle korjaavat varhaiset vuorovaikutussuhteet sekä toteutetaan kuntouttavat toimintamuodot. (Nieminen 2001, 1; Pienten lasten vastaanottokodin esite vanhemmille 2008.)

Pienten lasten vastaanottokoti on tarkoitettu alle 7-vuotiaille lapsille. Sen henkilökuntaan lukeutuu johtaja, sosiaalityöntekijä, psykologi, kaksi osastonhoitajaa, lastenhoitajia, ohjaajia sekä terveydenhoitaja. Omaisilla on mahdollisuus leikkiä lapsensa kanssa laitoksessa ja osallistua päivärutiineihin. Alle vuoden ikäisten lasten huoltaja saa käydä laitoksessa hoitamassa lastaan päivittäin. Sisäänpääsy osastolle voidaan kuitenkin evätä jos huoltaja tulee osastolle päihteiden vaikutuksen alaisena. (Pienten lasten vastaanottokodin esite vanhemmille 2008.)

2.3.2 Lastenkoti

Lastenkoti voi olla laitosmainen paikka tai vanhan pienryhmäkodin tyylinen lastenkoti, joka on kodinomaisempi (Törrönen 1999, 18). Nykyään lastenkodit pyrkivät olemaan mahdollisimman kodinomaisia ja siirtymään pois laitosmaisuuudesta (Kemppinen 2000,108). Lastenkodit toimivat nimensä mukaisesti lasten kotina, jossa henkilökunta huolehtii arkipäivän vanhemmuudesta (Häkkinen 1999, 115). Lastenkotiin saapuessaan lapselle nimetty omahoitaja auttaa lasta kotiutumisen sekä huolehtii jatkossa lapsen asioista ja tietojen eteenpäin viemisestä vanhemmille ja viranomaisille. Perheiden kanssa pyritään hyvään yhteistyöhön ja tarkoituksena on luoda yhteisiä tavoitteita lapsen kasvua koskevissa asioissa sekä tukea lapsen ja perheen välisiä suhteita. (Sosiaaliportti 2008b [viitattu 27.10.2008].)

Lastenkodeissa säännöllinen ja rutiininomainen päivärytmi tuo lasten elämään ennustettavuutta, turvallisuuden tunnetta ja tunnetta elämänhallinnasta. Monessa lastenkodissa mukailaan normaalin kodin arkea mm. siten, että henkilökunta valmistaa ruoan itse ja viettävät lasten kanssa yhteisiä koti-iltoja. Huostaan otetuille lapsille normaali arki, ruoka-aikoinen, harrastuksineen ja ulkoiluineen ovat jo sellaisenaan kuntouttavaa ja säännöllisen päivärytmin opetteluun voi kulua runsaasti aikaa ja henkilökunnan resursseja. (Kemppinen 2000,108; Sosiaaliportti 2008b [viitattu 27.10.2008].)

Asuinyksikköjä on lastensuojelulaitoksissa yksi tai useampia. Asuinyksikössä saadaan hoitaa enintään seitsemää lasta. Lastensuojelulaitoksissa on oltava lasten tarvitsemaan

hoitoon ja kasvatukseen nähden riittävä määrä henkilökuntaa, kuitenkin vähintään seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Kelpoisuusvaatimuksissa on otettava huomioon lasten erityistarpeet ja toiminnan luonne. Joidenkin lasten ollessa hyvin vaikeahoitoisia on lastenkodeilla tarvittaessa mahdollisuus turvautua lastensuojelulaisissa säädettyihin rajoitustoimenpiteisiin, joka voi tarkoittaa esimerkiksi kiinnipitämistä ja liikkumisvapauden rajoittamista. Nämä edellyttävät kuitenkin sitä, että laitoksessa on tehtävän vaatimaa ammattitaitoa. (Taskinen 2008, 78–79.)

Parhaimmillaan lastenkoti voi olla paikka missä lapsi voi kokea olevansa turvassa ja jäsentää siellä elämäänsä. Myönteisesti koettuun paikkaan liittyy turvallisuuden tunne ja tieto siitä, että lapsi saa olla rauhassa ja, että on joku joka välittää. (Törrönen 1999, 19.) Yksilöllisen hoidon riittämättömyys, laitospaisuus ja henkilökunnan työvuorojen mukainen vaihtuvuus nousevat kuitenkin esille lastenkotihoidon laadusta keskusteltaessa (Häkkinen 1999, 115).

2.3.3 Ammatillinen perhekoti

Ammatillinen perhekoti on sijaishuoltomuoto, joka sijoittuu perhehoidon ja laitoshoidon väliin. Ammatillisella perhekodilla tarkoitetaan lääninhallituksen luvan saanutta yksityistä perhekotia. Sijoitettujen lasten kanssa yhteisessä kodissa asuvat pysyvästi kaksi henkilöä, joilla tulee olla koulutus ja työkokemusta lastensuojelulain mukaiseen kasvatus- ja hoitotyöhön. Ammatillisessa perhekodissa saadaan hoitaa enintään seitsemää henkilöä. Kahta hoidettavaa lasta kohden tulee olla vähintään yksi hoito- ja huolenpitovastuussa oleva henkilö. (Sosiaaliportti 2008c [viitattu 27.10.2008].) Ammatillisessa perhekodissa vakituisesti asuvien henkilöiden lisäksi, perheessä työskentelee useimmiten työntekijöitä, jotka ovat myös alan ammattilaisia. Ammatillisuuden odotetaan vastaavan lapsen vaativampiin kasvatuksellisiin ja hoidollisiin tarpeisiin ja takaavan lapselle tasapainoisemman elämän (Taskinen 2008, 78).

Ammatillisen perhekodin tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle kasvatukselle, hoidolle ja muulle huolenpidolle sopiva. Henkilöstön lukumäärä tulee olla riittävä lasten ja palveluiden tarpeeseen nähden. (Taskinen 2008,

78.) Jokaisella lapsella tulisi olla oma huone, jossa on riittävä tila lapsen henkilökohtaisille tavaroille. Yhteisissä tiloissa koko perheellä tulisi olla mahdollisuus yhdessäoloon ja ruokailuun samanaikaisesti. Lasten hyvinvointia ja viihtyvyyttä lisää jos kiinteistössä on esimerkiksi tilaa askartelu- tai musiikkihuoneelle. (Sosiaaliportti 2008c [viitattu 27.10.2008].) Ammatillinen perhekoti laskuttaa kuntia jokaisesta sijoitetusta lapsesta tietyn summan kuukaudessa. Valtaosa ammatillisiin perhekoteihin sijoitetuista lapsista on pitkäaikaisesti huostaan otettuja. (Kempainen 2000, 107.)

3 IHMISEN JA ELÄIMEN VÄLINEN SUHDE

3.1 Historiaa

Viimeisen 320 vuosisadan aikana ihmiset ovat pelänneet eläimiä, palvoneet niitä, kesyttäneet ne ja ottanut osan eläimistä perheenjäsenikseen (Arkow 2006, 446). Ihminen ja koira ovat 140 vuosisadan ajan jakaneet ruokansa, asumuksensa ja elämänsä. Koiran rooli ihmisten elämässä on ollut hyvin erilainen eri aikakausina. Ihmiset ovat pitäneet koiria tiettyinä aikoina luotettavina, uskollisina, älykkäinä, pelottomina ja seurallisina. Toisinaan koirat ovat olleet ihmisten mielestä likaisia, tautisia, vaarallisia ja epäluotettavia. Tiettyinä historiallisina aikakausina koiria on pidetty tietyissä kulttuureissa pyhinä jumalten seuralaisina, sielujen ohjaajina tai itse jumalina. (Coren 1994, 11.)

1600-luvun lopulla ihmisten sympaattinen asenne eläimiä kohtaan kasvoi. Näihin aikoihin esiin nousi, että hoivaava suhde eläimeen voi toimia sosialisoivana toimintana erityisesti lapsille. Eläinkumppanuuden tuomia sosialisoivia vaikutuksia ryhdyttiin soveltamaan mielisairaiden hoidossa 1700-luvulla ja 1800-luvulla lemmikkieläimistä tuli yleinen piirre mm. Englannin mielisairaaloissa. Huolimatta hyvistä kokemuksista, eläimet poistettiin sairaaloista 1900-luvulla tieteellisen lääketieteen saapuessa. (Serpell 2006, 12–13.)

Psykoanalyysin kehittänyt Sigmund Freud toi vahvasti esille hämmästyttävää siitä, kuinka lumoutuneita lapset olivat eläimistä. Hän huomasi eläinten ilmestyvän usein lasten uniin edustaen heijastuksen kohteita voimakkaista aikuisista, jotka olivat liian uhkaavia tulemaan esille ilman naamioita. Tämän pohjalta psykologit kehittivät monia erilaisia menetelmiä lapsille, käyttäen hyväkseen eläinhahmoja. Tästä esimerkkinä on eläinten ominaisuuksiin liittyvä tarinankerrontatekniikka, jossa jokaiselle perheenjäsenelle valitaan jokin häntä kuvaava eläinhahmo. Hahmojen avulla kerrotaan tarina, jonka päähenkilöinä eläimet toimivat. Tämän menetelmän avulla voidaan saada esille arkojakin asioita. (Melson & Fine 2006, 210.)

3.2 Tutkimukset

Kaikilla aiheilla on oma ainutlaatuinen historiansa, jota voi tutkia, analysoida ja tulkita. Historialliset tutkimukset ovat väistämättä sidottu laadullisiin ja määrällisiin jäljelle jääneisiin dokumentteihin. Jäljelle jääneet historialliset kuvaukset ihmisten ja eläinten välisistä suhteista ovat pintapuolisia ja harvinaisia. (Serpell 2006, 3.)

Eläimen ja ihmisen välistä suhdetta on tutkittu vuosikymmeniä, mutta silti aiheen tutkimukset ja kirjallisuus ovat suhteellisen harvinaisia ja mm. tutkimusten yleistettävyydessä on parantamisen varaa. Aiheesta on ilmestynyt Suomessa erittäin suppeasti tutkimuksia ja kirjallisuutta. Suurin osa tutkimuksista ja kirjallisuudesta on peräisin Yhdysvalloista.

Eläinten terapeutin arvon noustessa esille, kiinnostus aiheen tutkimiseen on lisääntynyt. Hyvistä tuloksista huolimatta eläinkumppanuuden terapeutin arvo saa vielä vähän tunnustusta lääketieteellisessä kirjallisuudessa, eikä aiheen tutkimista tueta tarpeeksi. Toivottavaa olisi, että voitaisiin palata takaisin enemmän holistiseen eli kokonaisvaltaiseen ja ennakkoluulottomaan näkemykseen eläinten kyvyistä vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin. (Serpell 2006, 17.)

Eläinavusteinen työskentely kaipaa lisää tutkimuksia, arvioiteja ja kirjallisuutta, jotka selkeyttäisivät ja perustelisivat kuinka työskentelyä ohjataan ja kuinka sen vaikuttavuus

saadaan esille erilaisten ihmisten ja puitteiden kanssa. Huolimatta siitä, että eläinavusteinen työskentely saa kritiikkiä koskien sen pätevyyttä, saa työskentely myös kasvavaa kannatusta ihmisiltä, joilla on kokemuksia siitä. Elämme tällä hetkellä haasteellista ja rohkaisevaa aikaa koskien eläinten ja ihmisten välisten suhteiden tutkimista ja eläinavusteisen toiminnan ymmärtämistä sekä arvostuksen lisäämistä. (Granger & Kogan 2006, 264–265.)

3.3 Eläinavusteisen terapian uranuurtaja Boris M. Levinson

Boris M. Levinsonia pidetään eläinavusteisen terapian (animal-assisted therapy) uranuurtajana. Mallon (1994) tuo esiin, että Levinson oli ensimmäinen lääkäri, joka virallisesti dokumentoi ja toi esiin miten seuraeläimet voivat nopeuttaa terapeutin ja asiakkaan välien kehittymistä sekä kasvattaa asiakkaan motivaatiota (Mallon, Ross S, Klee, & Ross L 2006, 150). Levinson (1965) on todennut, että eläimen mukaan ottaminen terapian alussa voi auttaa varautunutta asiakasta pääsemään yli pelostaan terapiaa kohtaan (Fine 2006, 173). Kruger ja Serpell ovat todenneet Fineen (2000) ja Levinsoniin (1969) viitaten, että eläimet piristävät keskusteluja pelkällä läsnäolollaan ja ennalta arvaamattomalla käytöksellään sekä tarjoavat neutraalin ulkopuolisen aiheen mitä huomioida. Tapaamisissa mukana oleva eläin voi antaa terapeutista ystävällisemmän, onnellisemmän, rennomman sekä vähemmän uhkaavan kuvan, jolloin voidaan mahdollisesti saavuttaa asiakkaan luottamus nopeammin. (Kruger & Serpell 2006, 28–29.)

Ammattikunta piti Levinsonin esittelemää työskentelymuotoa järjettömänä, joka motivoi Levinsonia jatkamaan tutkimuksia sekä kirjoittamaan ja puhumaan uuden työskentelymuodon tehokkuudesta koko hänen elämänsä ajan (Mallon ym. 2006, 150). Levinson näki seuraeläinten vaikuttavan terapeuttisesti tunnehäiriöisiin lapsiin, mutta hän näki eläinten tukevan myös lasten terveellistä kehitystä. Hän uskoi, että erityisesti perheissä, joista puuttui huolenpito ja perusturva, eläimellä voi olla suuri rooli lapsen tunteiden kehityksessä sekä psyykkisten sairauksien ehkäisijänä. Eläin voi tällöin olla se, jota lapsi lähestyy ja johon lapsi vastavuoroisesti luottaa sekä jolta lapsi saa

itsevarmuutta luoden siltaa tulevaisuuteen sekä itsetietoisuuteen. (Rowan & Thayer 2000, xxxii.)

4 ELÄINAVUSTEISEN TYÖSKENTELYN MÄÄRITELMIÄ

4.1 Termien laaja kirjo

Eläinavusteisen työskentelyn ollessa vielä suhteellisen uutta, ihmiset hämmentyvät nähdessään eläimiä hoidollisessa ympäristössä, missä niiden ei yleensä ole sallittu olevan. Hämmennystä aiheuttavat myös termit, joita käytetään terapeuttisten eläinten yhteydessä. (Crawford & Pomerinke 2003, 8.)

Eläinavusteinen työskentely voidaan käsittää monin eri tavoin. Tutkimusta tehtäessä esiin nousi laaja kirjo eläinavusteista työskentelyä kuvaavia termejä, joista osa voi tarkoittaa samaa toimintaa kun taas osa ei. Esiin nousivat mm. termit terapiakoira, karvaterapia, lemmikkieläin-avusteinen terapia ja toiminta sekä lemmikkieläinkeskeinen psykoterapia.

Näemme itse, että terapia-sana on hyvin voimakas kuvaamaan näitä erilaisia työskentelymuotoja ja se voi luoda väärän kuvan toiminnasta, jolloin asiakas voi odottaa siltä liikoja. Uskomme vahvasti koirien ja eläinten terapeuttisuuteen, mutta tutkimuksessa näemme terapian ainoastaan toimintana, jossa laillistettu terapeutti tekee töitä eläimen kanssa useimmiten omalla vastaanotollaan. Terveysturvakeskus vastaa lain mukaan terveydenhuollon ammattihenkilöstön 39 eri ammattiryhmän valvonnasta. Sen rekisteristä löytyvät laillistetut eli viralliset terapeutit. Kuka tahansa voi kuitenkin käyttää terapeutti-nimitystä, kunhan ei väitä olevansa laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö. (Lilja 2008, 15.)

Delta Society on yksi suurimmista organisaatioista Yhdysvalloissa, joka on vastuussa määrittämisestä, joita käytetään terapeuttisten eläinten yhteyksissä. Organisaatio tukee termien yhdenmukaistamista. (Kruger & Serpell 2006, 22,23.) Tutkimus käyttää

eläinavusteisten työskentelymuotojen pohjana Delta Societyn määritelmiä, jotka toimivat maailmanlaajuisesti. Delta Societyn määritelmät kootaan eläinavusteisen työskentelyn eli Animal-assisted interventions alle (Fine 2006, xv).

4.2 Eläinavusteinen terapia

Eläinavusteinen terapia eli Animal-assisted therapy (AAT) määritellään tavoitteelliseksi toiminnaksi, jossa eläin on keskeinen osa hoitoprosessia. Toiminnassa keskeistä ovat selkeät päämäärät sekä tavoitteet eri asiakastilanteiden mukaan sekä harkittu edistyminen. Eläinavusteista terapiaa ohjaa terveyden- tai sosiaalihuollon asiantuntija, joka on valtion lisensoitu tai sertifioitu ammattilainen ja jolla on erityinen asiantuntijuus sekä alan harjoitustutkinto. (Crawford & Pomerinke 2003, 171; Kruger & Serpell 2006,23.)

Tutkimusta tehtäessä esiin ei noussut, että Suomessa olisi laillistettua terapeuttia, joka tarjoaisi tätä tavoitteellista terapiatoimintaa. Monissa eri yhteyksissä esiin nousivat mm. terapiakoirat, mutta se mitä tutkimuksessa tarkoitetaan terapialla, ei näissä yhteyksissä toteudu.

4.3 Eläinavusteinen toiminta

Eläinavusteinen toiminta eli Animal-assisted activity (AAA) antaa mahdollisuuden motivoiviin, kasvatuksellisiin ja/tai terapeuttisiin hyötyihin lisäämällä ihmisen hyvinvointia. Toiminta ei ole tavoitteellista ja käyntien on tarkoitus pohjautua spontaanisuuteen. (Kruger & Serpell 2006, 23.) Eläinavusteisen toiminnan ohjaajana voi olla koulutettu ammattilainen tai vapaaehtoinen, joka ei työskentele sosiaali- ja terveysalalla, mutta joka haluaa jakaa koiransa tuoman ilon muiden kanssa.

4.3.1 Hali-Bernit

Eläimet pystyvät vangitsemaan lasten huomion, mielikuvituksen sekä tunteet tavalla, johon ihmiset eivät pysty (Arkow 2006, 446). Tutkimistamme työskentelymuodoista

eläinavusteisen toiminnan määritelmiin sopivat Hali-Bernit, jotka vierailevat pienten lasten vastaanottokodissa sekä lastenkodissa. Hali-Bernitoiminta on kuulunut Suomen Sveitsinpaimenkoirat ry:n pääkaupunkiseudun alajaoston toimintaan vuodesta 1999. Varsinais-Suomessa toiminta alkoi vuonna 2003. Toiminnassa on mukana pääkaupunkiseudulla n. 60 ihmisrakasta koira omistajineen ja Varsinais-Suomessa n. 25 koira omistajineen. Suurin osa koirista on rodultaan Berninpaimenkoiria, mutta toiminnassa on mukana myös muita koirarotuja. Työssä olevan Hali-Bernin tunnistaa työasustaan, punaista fleeceliivistä, jossa lukee Hali-Berni. Toiminta on vapaaehtoista ja vierailut lastensuojelulaitoksiin ovat maksuttomia. (Haapasaari 25.10.2008.) Vierailujen toiminta sovitetään aina asiakasryhmän mukaisesti. Koiran sekä koiran omistajan tulee olla sosiaalisia ja heidän tulee nauttia työskentelystä erilaisten ihmisten parissa, jotta toiminta voi onnistua.

Koirat suorittavat testin ennen kuin pääsevät mukaan toimintaan. Testissä tarkastetaan koiran eri ominaisuuksia, kuten perustottelevaisuutta, sosiaalisuutta, varmuutta erilaisissa tilanteissa ja paikoissa sekä selvitetään millaisille vierailuille koira on sovelias. Testitilanteessa koiralle vieras ihminen voi esimerkiksi jäljitellä pakkoliikkeistä ihmistä ja testaaja seuraa miten koira tämänkaltaiseen käyttäytymiseen reagoi. Koiranomistajat useimmiten itse tiedostavat onko koiralla vaadittavia ominaisuuksia eläinavusteiseen toimintaan sekä millaisten ihmisryhmien kanssa koira tulee toimeen. Testejä suoritetaan 1-4 kertaa vuodessa, riippuen halukkaiden osallistujien määrästä. (Haapasaari 25.10.2008.)

Hali-Bernit vierailevat pienten lasten vastaanottokodissa ja lastenkodissa kerran kuukaudessa. Omistajia koirineen tulee kerralla paikalle n. 3-6. Koirien vierailuista kerrotaan lapsille hyvissä ajoin ja lapset osaavat odottaa koirien tuloa. Hygienia- ja allergiasyistä koirat oleilevat lastensuojelulaitosten pihalla, jolloin myös allergisten lasten on mahdollisuus osallistua toimintaan. Ohjaajat koirineen jakautuvat tasaisesti piha-alueelle ja kukin ohjaaja pitää huolen omasta koirastaan sekä ohjaa seuraksi tullutta lasta. Ohjaaja voi kertoa koirasta ja siitä mistä se pitää. Koira on aina omistajansa vastuulla kun taas lastensuojelulaitosten henkilökunta vastaa lapsista ja heidän käyttäytymisestään. Vierailut sisältävät mm. koirien silittelyä, halailua,

taluttamista sekä temppujen tekemistä. Tapaamiset etenevät hyvin koira- ja lapsilähtöisesti eli toiminta on spontaania ja luontevaa. Hali-Berni-vierailut kestävät yleensä noin tunnin.

Lastensuojelulaitosten lisäksi Hali-Bernit vierailevat mm. vanhainkodeissa, kehitysvammalaitoksissa, kouluissa, päiväkodeissa sekä erilaisissa tapahtumissa. Hali-Berni toiminta omaa jo hyvää kokemusta erilaisista asiakasryhmistä ja tulevaisuudessa vierailupaikkojen määrä kasvaa varmasti toiminnan hyvän maineen vuoksi.

4.4 Eläin tunnekasvatuksen työparina

Eläin tunnekasvatuksen työparina eli Animal-assisted social emotional learning (AASEL) on vuonna 1994 perustetun Oy Cavesson Ltd kehittämä työmuoto. Cavesson on valtakunnallisesti ja kansainvälisesti toimiva perheyritys, joka tarjoaa korkeatasoista ja yksilöllistä coaching- sekä koulutuspalveluja. Yrityksen asiakkaita voivat olla koulutusohjelmasta riippuen mm. yritykset, esimiehet ja ohjaavaa työtä tekevät henkilöt. Työskentely ja koulutus järjestetään yrityksen omissa tiloissa Vihdissä tai asiakkaan toivomassa paikassa. (Oy Cavesson Ltd 2008a [viitattu 4.11.2008].)

AASELTM-työmuoto on Cavessonin mallittama sovellus eläinavusteisesta toiminnasta, tasapainoisen sosioemotionaaliseen kehityksen tueksi. Työmuoto yhdistää tunnekasvatuksen periaatteet eläinten avulla tapahtuvaan kokemukselliseen oppimiseen ja psykososiaaliseen kuntoutukseen. Koulutuksen kokonaisuus muodostuu neljästä kolmen päivän työpajasta jossa tutustutaan mm. eläinten avulla tapahtuvaan tunnekasvatukseen ja terapian periaatteisiin sekä työmenetelmän opetteluun oman eläimen kanssa. Kurssin suorittaminen edellyttää kirjallisuuteen perehtymistä suomeksi ja englanniksi sekä käytännön- että kirjallisen päättötyön tuottamista. AASEL-työmuodon yleisiä tavoitteita ovat mm. tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen lisääminen, keskittymiskyvyn parantaminen ja käytösongelmien vähentäminen sekä itsetunnon, empatian ja myötäelämisen kyvyn vahvistaminen. (Oy Cavesson Ltd 2008b [viitattu 4.11.2008].)

Tutkimuksemme tuo esiin AASEL koulutuksen läpikäyneen perhetyöntekijän kokemuksia koiran toimiessa työparina perhetyön tunnekasvatuksessa. Koira on toiminut perhetyöntekijän työparina vuodesta 2005. Koira on perhetyöntekijän työparina noin yhtenä päivänä viikossa. Jokaisen asiakasperheen lapsen kohdalla mietitään erikseen mitä lapsen kanssa aletaan työstää. Vanhempien kanssa käydään läpi arviointilomakkeiden avulla lapsen psykososiaaliset taidot ja tämän avulla selvitetään lapsen vahvuudet ja osa-alueet, joissa tukea kaivataan. Perhetyöntekijän työ on aina suunnitelmallista ja jokaiselle käyntikerralle asetetaan tavoitteet. Perhetyöntekijä ja lapsi voivat mm. lähteä koiran kanssa ulkoilemaan ja yhteisen tekemisen kautta vahvistaa luottamussiteen syntyä. (Anttonen 12.9.2008.)

4.5 Ammatillisen perhekodin lemmikkinä koira

Ammatillisessa perhekodissa koirat nähdään perheenjäseninä, joiden kanssa jaetaan arjen ilot ja surut. Koiran hoidon päävastuu on aikuisilla, lasten auttaessa arkipuuhiissa. Me-lehden artikkelissa tuodaan esiin, että huostaan otettujen lasten on toisinaan helpompi solmia kontakteja koiriin. Hoitaessaan koiria, lapset oppivat ottamaan vastuuta heikommista ja noudattamaan säännöllistä päivärytmiä ruokailuineen ja ulkoiluineen. Artikkelissa perhekodin työntekijä Terhi Leinonen kertoo, että huostaan otetuille lapsille tunteiden ilmaiseminen voi olla vaikeaa, mutta koirien aitous ja välittömyys tekee lähestymisen helpoksi. Koira ei osaa teeskennellä eikä se petä, ja sen kammellukset tuovat iloa arkeen. (Koivu 2008, 7.)

5 ELÄIMEN VAIKUTUS IHMISEEN

Kosketus luontoon ja eläimiin on joidenkin tutkijoiden mukaan ihmisen perustarve. Norling (2000) on todennut, että eläimet ja luonto edistävät sosiaalista hyvinvointia enemmän kuin esimerkiksi kulttuuri, tietokoneet tai television katsominen. (Sallander & Wrangé 2005, 6- 7 [viitattu 9.10.2008].)

Eläinkontaktien aikaansaamat hyödyt ovat suuresti kiinni siitä kuinka paljon ihminen pitää eläimistä (McNicholas & Collis 2006, 69). Eläinten vaikutukset ihmisiin ovat hyvin yksilöllisiä. Eläinavusteinen työskentely ei sovellu kaikille ihmisille. Niille ihmisille joille työskentely soveltuu, voi se saada aikaan vaikutuksia, joita ei muulla tavoin saavuteta. Eläinten aikaansaamiin vaikutuksiin vaikuttaa ihmisen aiemmat kokemukset eläimistä ja sen hetkinen terveys sekä eläimen laji ja rotu (Hart 2006, 89).

Eläinavusteiseen työskentelyyn käytetyistä eläimistä koirat ovat hyötyjensä puolesta ylivoimaisesti suosituimpia. Koirat ovat ainoita käytettävissä olevia kokopäiväisiä kumppaneita, jotka ovat hyvin vuorovaikutteisia ja valppaita ja viihtyvät vankkumattomasti ihmisen seurassa. Koirat ovat halukkaita työskentelemään ihmisten kanssa ja haluavat miellyttää ihmisiä. Koirat käyttävät merkittävästi sosialisoivia vaikutuksiaan ihmisten parissa ja ne sopivat hyvin toimintoihin, jotka vaativat seurallisuutta. Koirat tervehtivät iloisesti tuttujen ihmisten lisäksi myös vieraita ihmisiä, joka toimii hyvänä pohjana eläinavusteiselle työskentelylle. (Hart 2000, 89–92.) Tiettyjä rotu- tai kokovaatimuksia koirien soveltuvuuden suhteen ei ole. Lääkärintarkastukset, temperamentin testaus ja taitojen koulutus ovat kolme tärkeää osatekijää, joilla voidaan todistaa koiran sopivuus toimintaan. (Granger & Kogan 2006, 265–266.)

5.1 Eläinten psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset

Eläimet ja erityisesti koirat vaikuttavat ihmisiin positiivisella tavalla. Suurin osa kirjallisuudesta tuo esiin esimerkkejä eläinavusteisesta työskentelystä terapiassa, mutta työskentelyä sovelletaan myös eri terveyden- ja sosiaalihuollon työpaikkoihin.

Kirjallisuudessa on usein mainittu, että eläimen läsnäolo tai vuorovaikutus eläimen kanssa voi vaikuttaa ihmiseen rauhoittavasti. Eläimet voivat toimia ihmisten välisen vuorovaikutuksen käynnistäjänä ja helpottajana. Eläimen mukaan ottaminen ensimmäisillä tapaamiskerroilla voi lievittää asiakkaan stressiä. (Kruger & Serpell 2006, 26–30.)

Granger ja Kogan (2006, 272) ovat tuoneet esille, että ihmisen itsetunto ja itseluottamus voivat parantua eläinkontaktissa, sillä eläimet eivät tuomitse. Eläimen pitely ja

silittäminen voi rauhoittaa ihmistä sekä helpottaa rauhallisena pysymistä käsiteltäessä vaikeita tunteita. Eläimet saavat ihmisessä esiin laajan kirjon erilaisia tunteita aina naurusta suruun. Cousins (1988) on painottanut, että huumori on hyödyllistä ja se parantaa ihmisen henkistä tilaa sekä vähentää fyysisiä rajoitteita. Vuorovaikutus eläimen kanssa keventää ilmapiiriä ja saa aikaan iloa. (Fine 2006, 174–175.) Vaikeina aikoina ihminen tarvitsee lohdutusta ja rauhoittelua, jota eläin pystyy tarjoamaan. Eläimen läheisyys ja koskettaminen voi luoda ihmiselle turvallisuuden tunteen. (Fine 2006, 175.)

Brooks (2001) ja Nebbe (1991) ovat todenneet, että eläimillä on kyky opettaa ihmisille sopivia vuorovaikutustaitoja ja ymmärtämään heidän käytöksensä syitä ja vaikutuksia. Eläinten on koettu olevan ainutlaatuisen hyödyllisiä käytöksen palautteenantajia, johtuen niiden suorasta, vilpittömästä ja välittömästä reagoinnista miellyttäviin sekä epämiellyttäviin ärsykkeisiin. (Kruger & Serpell 2006, 31.)

5.2 Lemmikkieläimen tuki

Ihmisten ja lemmikkieläinten välisiä suhteita ei aina nähdä samassa valossa kuin ihmisten väliset suhteet. On kuitenkin selvää, että näitä voi verrata toisiinsa, sillä lemmikkien sosiaalinen tuki nousee usein esille mietittäessä lemmikkieläinten vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin. Lemmikit voivat olla tärkeä osa ihmisen sosiaalista verkostoa sekä toimia sosiaalisena tukena. Ihmissuhteiden puuttuminen voidaan osin korvata lemmikkieläimen kanssa rakennetulla suhteella. Lemmikkieläin voi toimia välillä myös vaihteluna ihmissuhteisiin tai helpottaa uusiin tuttavuuksiin tutustumista. Jokainen ihminen kohtaa elämänsä aikana raskaita hetkiä, jolloin hän on haavoittuvassa tilassa. Raskaan elämänvaiheen arkeen vaikuttaa suuresti ihmisen sosiaalisen tuen verkko tai sen puute. Eläimet voivat normalisoida stressaavia olosuhteita, tarjoamalla hyväksyvää vuorovaikutusta heijastamatta takaisin vaikean tilanteen epä mukavuutta, huolta ja levottomuutta sekä vaikeissakin tilanteissa saada ihmisen pysymään arjessa kiinni eläimen vaatimien perustarpeiden takia. Eläin viestii käytöksellään ihmiselle, että asiat eivät ole niin huonosti kuin miltä ne voivat näyttää. (Hart 2006, 88; McNicholas & Collis 2006, 54–58.)

Koiramme-lehden artikkeli kertoo toimintaterapeutti Minna Toivolan opinnäytetyöstä: Koiran merkitys masennukseen sairastuneen kuntoutumiselle. Opinnäytetyöhön haastatellut kuntoutujat olivat pitäneet koiran tarjoamaa ystävyyttä ja läheisyyttä ensiarvoisen tärkeänä. Merkityksellistä oli, että koiralle voi puhua, se on läsnä ja siihen voi luottaa. Tärkeänä nähtiin koiran kanssa käyty sanaton viestintä, eli kun koira ”vaistoa” omistajansa mielialat ja toimii sen mukaisesti. Huomionarvoista oli myös koirien antama turvallisuuden tunne. Koiran koettiin kasvattavan henkilöitä ihmisenä sekä opettavan vuorovaikutustaitoja ja tunteiden ilmaisemista. (Heikkinen-Lehkonen 2008, 14–17.)

5.3 Lemmikkieläin ja lapsi

Triebenbacher (1998) toteaa tutkimuksessaan, että 98 % tutkimukseen osallistuneista ihmisistä piti lemmikkiään tärkeänä perheenjäsenenä. Lapsen ja koiran ystävyyssuhde voi useissa tapauksissa olla voimakkaampi kuin ihmisten välinen ystävyyssuhde. Lapset näkevät lemmikkieläimet erityisinä ystävinä sekä tärkeinä perheenjäseninä. (Fine 2006, 181; Fallemark & Fallkvist 2006, 16.)

Folke-Fichtelius (1995) on tuonut esille, että eläimet voivat lisätä lasten sosiaalisia taitoja. Lapsi jolla on eläin, mm. kypsyä muita lapsia nopeammin, sopeutuu sosiaalisesti helpommin ja hänen on helpompaa ottaa kontaktia muihin. Sekä ihmisille, että eläimille on tärkeää osata lukea ei-verbaalista viestintää eli ruumiinkieltä. Vuorovaikutuksessa eläimen kanssa, ihminen oppii tulkitsemaan ruumiinkieltä ja – signaaleja, joita voi hyödyntää ihmissuhteissa. (Sallander & Wrange 2005, 7 [viitattu 9.10.2008].)

Melson (1991) on tuonut esille, että lemmikkieläimet voivat toimia kiintymysobjekteina lapsille, tarjoamalla rauhallisuutta ja turvaa. Bowlbyn (1969) ja Ainsworthin (1979) kiintymysteorian perusoletus on, että äidit toimivat ensisijaisina kiintymyshahmoina lapselle. Kiintymysteoriassa nostetaan esiin suhde, joka on erityisen tärkeä lapselle. Sittemmin tutkijat ovat laajentaneet mahdollisten kiintymysobjektien ”listaa” mm. isiin, isovanhempiin ja vanhempiin sisaruksiin. (Melson & Fine 2006, 213.) Eläimet tarjoavat

rajattomia mahdollisuuksia hellyyteen ja ehdottomaan rakkauteen, jotka toimivat peruselementteinä kiintymyssuhteen kehityksessä (Triebenbacher 2000, 372–373).

Lemmikkieläin vastaa lapsen tarpeisiin ja hyväksyy tämän ehdoitta olemalla lapsen seurassa ja luomalla lapselle turvallisuuden tunteen. Erityisen voimakkaasti eläimiin turvautuvat laiminlyödyt lapset. (Sheldrake 1999, 117.) Lasten osallistuessa eläimen ruokkimiseen, harjaamiseen, kylvettämiseen ja jälkien siivoukseen, he oppivat tärkeitä taitoja ja kehittävät positiivisia asenteita koskien toisesta yksilöstä huolehtimiseen. Lapsi voi olla aktiivinen eläimen hoitaja, mutta vastuu on aikuisen, joka pitää huolen eläimen tarpeista. (Triebenbacher 2000, 371.)

Lapsen puhuessa omasta lemmikistään ulkopuoliselle se voi heijastaa hänen kotioloja. Lapsen on helpompi puhua siitä, mitä lemmikeille tapahtuu kotiloissa kuin mitä lapselle itselleen on siellä tapahtunut. Lapsi sensuroi puhettaan todennäköisesti vähemmän puhuessaan lemmikeistään, jolloin hän voi epähuomiossa paljastaa välikohtauksia tai ympäristöjä, jotka asettavat lapsen riskiin joutua pahoinpitelyn tai laiminlyönnin kohteeksi. Lapsen jakaessa lemmikkinsä kokemuksia, voidaan nähdä maailmaan, jossa lapsi asuu tai on asunut. (Boat 2006, 245.) Todennäköistä on, että jos lasten huolenpitoa on laiminlyöty, niin myös eläinten huolenpidossa on puutteita. Sama pätee toisinkin päin. Eläinsuojeluilmoitusten yhteydessä esiin nousee usein laiminlyöntejä myös lasten huolenpidon osalta.

Ihminen voi joskus hankkia eläimen väärin perustein ajatellen pelkästään sen tuomia hyötyjä (Sheldrake 1999, 118). Melson (2001) kertoo, että suuri osa vanhemmista hankkii lapsille eläimen siinä uskossa, että eläimet opettavat vastuuntuntoa sekä hoivaamista tarjoten kumppanuutta ja rakkautta (Melson & Fine 2006, 208). Suomalainen yhteiskunta on kehittynyt kulutusyhteiskunnaksi, jossa eläinkin voidaan nähdä ”tuotteena”, joka hankitaan kevyin perustein. Eläin ei osaa kasvattaa lapsia eikä eläimen avulla ratkaista parisuhteiden ongelmia tai vastaavasti muitakaan ihmisten ongelmia. Eläin tulee hankkia vasta pitkän pohdinnan jälkeen. Eläimen kunnollinen huolenpito vaatii mm. suurta ajallista ja rahallista panosta. Eläintä hankittaessa tulee

mm. eläimen lajin sekä rodun sopivuutta miettiä tarkasti. Liian kevyin perustein hankittu eläin voi helposti tuottaa jossain vaiheessa ongelmia ympäristölle.

5.4 Eläinten vierailut laitoksissa

Pelkkä eläimen läsnäolo ja spontaani käyttäytyminen tarjoavat mahdollisuuksia ja hyötyjä, joita olisi hyvin vaikeaa tai peräti mahdotonta saavuttaa ilman eläimen läsnäoloa (Kruger & Serpell 2006, 26). Tutkijat ovat tuoneet esiin, että eläinavusteinen työskentely toimii missä tahansa hoito-ohjelmassa. Wood (2005) ja hänen työtoverinsa esittävät eläimen roolin ihmisen sosiaalisessa pääomassa siten, että eläimet antavat hyvät mahdollisuudet ihmisten välisten sosiaalisten kontaktien luomiseen. Esimerkiksi Kotrschal ja Ortbauer (2003) ovat tuoneet esille, että vierailevien eläinten läsnäolo on parantanut sosiaalisesti vetäytyneen lapsen sopeutumista luokassa. (McNicholas & Collis 2006, 68.)

Crawford ja Pomerinke (2003, 35) ovat todenneet, että eristäytynyt lapsi vastustaa usein muita lapsia, hoitohenkilökuntaa tai hoitoja, mutta voi päästää lähelleen eläimiä. Eläimen kanssa työskentelystä hyötyvät mm. ihmiset, joille sosiaalinen vuorovaikutus on vaikeaa. Esimerkiksi eläinten vierailut autististen lasten luona voi saada lapset hetkeksi takaisin todellisuuteen stimuloimalla heitä hymyilemään, koskemaan, nauramaan ja puhumaan. (Becker 2002, 18.) Eläinten elekieli ei ole niin monimutkaisia kuin ihmisten, jolloin vuorovaikutuksessa on vähemmän työstettäviä asioita, jolloin jää enemmän aikaa ymmärtämiseen ja vuorovaikutukseen (McNicholas & Collis 2006, 69).

Eläinten rauhoittavat vaikutukset ovat erityisen arvokkaita yliaktiivisten sekä tarkkaavaisuus- ja käytöshäiriöisten lasten kanssa. Eläimet vangitsevat lasten huomion ja pitävät otteen siitä. (Hart 2006, 86.) Koirat auttavat kehittämään vastuuntuntoa sekä ymmärrystä toisten yksilöiden tarpeille ja niiden toimiessa keskusteluiden siltana, voi olla helpompaa ja hauskeempaa opettaa vaikeita käsitteitä kuten myötätuntoa (Arkow 2006, 446; Fallemark & Fallkvist 2006, 17).

Sairaalassa koirien vierailujen on nähty tukevan hoitohenkilökuntaa ja toimivan hoidon yhtenä resurssina. Koira voi täyttää yhdessä hoitohenkilökunnan kanssa enemmistön lasten tarpeista. Koirien läsnäoloa arvostetaan sillä ne tarjoavat lapsille iloa ja turvaa sekä antavat jotain muuta ajateltavaa kuin hankalat toimenpiteet ja tutkimukset. (Fallemark & Fallkvist 2006, 2-15.) Vierailevien eläinten aikaan saamat hyödyt eivät rajoitu vain asiakkaisiin, jotka osallistuvat toimintaan, vaan toiminnasta voivat hyötyä myös työntekijät (McNicholas & Collis 2006, 68). Me-lehden artikkelissa perhekodin työntekijä Terhi Leinonen kertoo, että koirat vaikuttavat perhekodin yhteishenkeen myönteisesti, sillä ne vaistoavat ympäristön ilmapiirin (Koivu 2008, 7).

5.5 Eläinten terveysvaikutukset

Maailman terveysjärjestö määrittelee terveyden fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kokonaisuudeksi (Becker 2002, 15). Eläinten aikaansaamia fyysisiä vaikutuksia on saatu esille useilla tapaustutkimuksilla, joissa lemmikkieläimen omistamisella ja sydän- ja verisuonitaudeilla on osoitettu olevan yhteys. Friedmannin (1980) tutkimuksessa lemmikkieläimen omistaminen oli liitetty ihmisten hyvään selviytymiseen sairaalasta sen jälkeen kun heidät oli toimitettu sinne sydänkohtauksen, sydänlihasperäisen infarktin tai kovien rintakipujen takia. 39 asiakkaasta, jotka eivät omistaneet lemmikkieläintä 28,2 % kuoli vuoden kuluessa lähdettyään sepelvaltimohoitoyksiköstä kun taas 53:sta lemmikin omistavasta asiakkaasta 5,7 % kuoli vuoden kuluessa. Lemmikkieläimen omistaminen voi suojella ihmistä kehittyvältä sepelvaltimotaudeilta tai hidastaa sen edistymistä sekä vaikuttaa henkilön selviytymiseen sydänlihasperäisistä infarkteista. (Friedmann 2000, 42–43.)

Perheessä jossa on lemmikkieläimiä, lapsilla on pienempi riski saada astma tai allergia kuin lapsilla, jotka syntyvät perheeseen jossa eläintä ei ole. McNicholas (2004) toteaa, että ihmisillä, jotka elävät eläinten kanssa on parempi vastustuskyky erilaisiin sairauksiin, kuin ihmisillä, jotka eivät elä eläinten kanssa. (Sallander & Wrangé 2005, 15 [viitattu 9.10.2008].)

Friedmannin ja Thomasin (1985) mukaan useat tutkimukset osoittavat, että eläimen omistaminen tai ystävällisen eläimen kanssa touhuaminen voi mahdollisesti vähentää yksinäisyyttä, masennusta, stressiä ja ahdistuneisuutta sekä toimia kannustimena kuntoilulle (Friedmann & Tsai 2006, 96). Montague (1995) on tuonut esille, että eläinten ja kasvien tuominen vanhainkoteihin on voitu yhdistää parannuksiin terveysongelmissa, josta todisteena on mm. lääkkeiden käytön väheneminen (Friedmann & Tsai 2006, 102–103).

5.6 Green Chimneyn-malli

Green Chimney on kansainvälisesti tunnettu hoitokeskus New Yorkin maaseudulla, joka toimii kotina lapsille, joilla on todettu vakavia tunne- ja käytöshäiriöitä. Green Chimney on ainutlaatuinen laitos, joka keskittyy eläinavusteiseen terapiaan ja luontoterapiaan. (Ascione 2006, 373.)

Green Chimney on väliaikainen koti 102 lapselle, jotka jakavat maatilan talli-, seura- sekä villieläinten kanssa. Ihmisen ja eläimen välisen vuorovaikutuksen voima on ollut tärkeä osa järjestöä yli 50 vuoden ajan. Järjestö oli alun perin suunniteltu itsenäiseksi sisäoppilaitokseksi lapsille. 1970-luvun alussa, koulu kehittyi hoitokeskukseksi, johon sijoitettiin lapsia, joilla oli menneisyydessään vakavia laiminlyöntejä, kuten fyysistä, seksuaalista ja henkistä pahoinpitelyä, kodittomuutta, perheiden päihdeongelmia sekä käytös- ja kasvatusongelmia. (Mallon ym. 2006, 151.)

Tullessaan Green Chimneyn hoitokeskukseen lapsi ei saa ensimmäisen kuukauden aikana olla tekemisissä eläinten kanssa. Henkilökunta tarkkailee mm. onko lapsessa merkkejä väkivaltaisuudesta, joka voisi asettaa eläimet vaaraan. Jos mitään erityistä ei ilmene, lapsi saa kuukauden jälkeen olla vuorovaikutuksessa eläinten kanssa eri toiminnoissa. (Becker 2002, 53.)

Huolimatta siitä, millä läheteellä lapset ovat tulleet hoitokeskukseen, he ovat sopeutuneet nopeasti Green Chimneyn itsetuntoa tukevaan ympäristöön ja aloittaneet hoidot ihmisten ja eläinten välisten suhteiden puitteissa. Lapset oppivat nopeasti

suhteiden luomisen tärkeyden, ei ainoastaan ihmisten vaan myös eläinten, kasvien ja luonnon kanssa. Nämä luonteeltaan huomaavaiset suhteet antavat lapsille keinoja paranemiseen sekä mahdollisuuksia erinomaiseen oppimiseen. Se miten lapsi koskettaa eläintä antaa peilin siihen, millaisia kokemuksia lapsella itsellä on fyysisestä kontaktista. Klinikalla nähdään merkittävinä diagnoosien mittareina mm. se miten lapsi pitelee eläintä, yrittääkö lapsi rakentaa suhdetta eläimeen ja miten eläin suhtautuu lapseen. (Ascione 2006, 374–375.)

5.7 Eläinavusteisen työskentelyn eettisyys

Tiedetään, että suurin osa eläimistä pyrkii olemaan ihmisten seurassa, samoista syistä kuin ihminenkin niiden seurassa eli perheen, lauman tai ryhmän mukavuuden takia. Kuitenkin eläinten oikeuksia puolustava yhteisö epäilee hyötynäkökohtien korostamista, jolloin eläimet nähdään välineinä. (Beck 2000, 36.) Ihmisten saamat hyödyt eläimen ja ihmisen välisestä suhteesta voivat olla ilmiselviä, mutta eläinten saamat hyödyt eivät suinkaan ole itsestäänselvyys. Eläimen mukanaolo eläinavusteisessa työskentelyssä voi saada aikaan ainutlaatuisen stressin ja kulutuksen sarjan, jota on alettu vasta viime aikoina tiedostamaan. (Serpell, Coppinger & Fine 2006, 469.)

Mikään eläimen ja ihmisen välinen yhteinen työskentely ei ole verrannollinen eläinavusteiseen työskentelyyn, joka sisältää usein runsaasti stressaavaa sosiaalista vuorovaikutusta. Esimerkiksi eläimen kanssa toteutettu urheilu tai kilpailu ei altista eläintä niin läheiselle alueelle tuntemattomien ihmisten kanssa, jotka halaavat, silittelevät ja ohjaavat. (Fredrickson-MacNamara & Butler 2006, 126.)

Toiminnan laadun ja kunnian takaamiseksi pidetään tärkeänä, ettei eläimiä pidetä välineinä, vaan niitä kohdellaan kumppaneina vastavuoroisessa molempia hyödyntävässä suhteessa. Eläinten tarpeita tulee aina miettiä, mukauttaa sekä tasapainottaa osallistujan tarpeisiin nähden eläinavusteisen työskentelyn puitteissa. Eläimet tulee hyväksyä sellaisenaan ja niitä tulee kunnioittaa yksilöinä, jotka luonto on luonut eikä niihin tule heijastaa ihmismäisiä mielikuvia. Eläimen ohjaajan vastuulla on siirtää eläin pois työskentelystä silloin kun se ei enää pysty työskentelemään aktiivisesti.

(Fredrickson-MacNamara & Butler 2006, 140.) Todellisuudessa, varsinkin koiriin heijastetaan helposti ihmismäisiä mielikuvia, niiden ollessa läheisiä. Ihmismäisten mielikuvien heijastaminen ei haittaa niin kauan, kun ihminen sisimmissään ymmärtää, että koira on vaistojen varassa elävä eläin, jota tulee kasvattaa sen mukaisesti.

Työskentelyssä on mukana ihmisrakkaita koiria, jotka nauttivat huomiosta ja ovat tottuneet ihmisvilinään. Tilanteet voivat kuitenkin joskus olla yllättäviä, jolloin ohjaajan tulee osata lukea koiransa välittämiä viestejä. Koiran ohjaajan pitää antaa eläimen myös levätä tarpeeksi, sillä työskentely ihmisten parissa voi käydä liian stressaavaksi, jos koira ei saa palautua vierailuista rauhassa. Lepäämiseen tarvittava aika vaihtelee työskentelyn vaativuuden, toistojen ja keston mukaan riippuen koirasta yksilönä.

Eläinten tullessa yhä tärkeämmäksi osatekijäksi lasten terapeutiseen työskentelyyn, tulee huomio kiinnittää sekä lasten ja eläinten hyväntahtoisuuteen että ongelmallisiin suhteisiin (Ascione, Barnard, Brooks & Sell-Smith 2006, 355). Pahoinpidelty lapsi tai nuori voi hyvin purkaa kiukkunsa perheen lemmikkieläimeen, joka on heitä heikompi. Lastensuojelulasten kotona on voinut mahdollisesti olla lemmikkieläimiä, joita ei ole kohdeltu asianmukaisesti. Tästä saatu käyttäytymismalli voi siirtyä lapselle itselleen. Jos lasta ei ole kotona kasvatettu rakkaudella ja empatialla, niin lapsen on vaikeaa ymmärtää mitä nämä tunteet ovat. Lastensuojelun ammattilaisten tulee osata arvioida eläinavusteisen työskentelyn sopivuus tapauskohtaisesti. Eläinten tulee olla suojassa pahoinpitelyiltä ja vaaroilta asiakkaiden taholta kaikkina aikoina (Fine 2006, 199).

6 EKOLOGINEN MALLI

6.1 Bronfenbrennerin ekologinen teoria

Ekologisesti suuntautuneet tutkijat korostavat käyttäytymistieteellisen tutkimuksen ainoana lähtökohdana sitä, että yksilöä voidaan ymmärtää vain osana hänen omaa ympäristöään. Lapsen kasvu ja kasvatusympäristö ovat toisistaan erottamattomia. Bronfenbrennerin (1979; 1989) teoria käsittelee miten lapsen ja ympäristön

vuorovaikutusprosessi syntyy ja toimii. Yksilön kasvuympäristö rakentuu välittömistä ympäristökokemuksista laajeten koko yhteiskunnalliseen systeemiin, minkä osana yksilö toimii. Lapsen kehityksen ja kasvun kannalta tärkeää on se, millainen vuorovaikutussuhde rakentuu eritasoisten kasvuympäristötekijöiden välille. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 10–12.)

Ekologinen teoria voidaan nähdä kokonaisvaltaisena ja ekologisena sillä se huomioi kehittyvän yksilön vuorovaikutuksen erilaisten kasvuympäristöjen kanssa. Ekologinen teoria kohdistuu inhimillisen kehityksen tarkasteluun. Teorian peruslähtökohtana on oletus kehityksen tapahtumisesta yksilön ja ympäristön välisenä vuorovaikutuksena. (Puroila & Karila 2001, 204.) Kolme huomionarvoista pääasiaa nousee esiin ekologisen teorian kehityksen näkemyksessä. Teoriassa kehittyvää persoonaa ei nähdä tyhjäpäisenä yksilönä, johon ympäristö vaikuttaa, vaan kasvavana kokonaisuutena, joka osallistuu myös itse ympäristönsä rakentamiseen. Yksilön ja ympäristön välinen vuorovaikutus nähdään vastavuoroisena. Kehityksen kannalta merkityksellinen ympäristö ei rajoitu ainoastaan yhteen lähiympäristöön, vaan laajentuu lähiympäristöjen välisiin suhteisiin sekä laajemmista ympäristöistä kantautuviin ulkopuolisiin vaikutuksiin. (Bronfenbrenner 1979, 21–22.)

Ekologisen teorian mukaan ympäristö rakentuu sisäkkäin rakentuneista järjestelmistä, joita kutsutaan *mikro-*, *meso-*, *ekso-* ja *makrosysteemeiksi* (Puroila & Karila 2001, 207). *Mikrosysteemi* on lapsen välitön ympäristö, joka muodostuu rooleista, toiminnoista ja henkilöiden välisistä suhteista, joita lapsi kokee ympäristössään, kuten perhe, koulu ja kaveripiiri. *Mesosysteemi* käsittää niiden ympäristöjen väliset suhteet, joissa lapsi aktiivisesti toimii. Se tarkastelee lapsen kasvuympäristön välistä vuorovaikutusta. *Eksosysteemi* nähdään lapsen toimintaympäristön laajentumana. Vaikka lapsi ei aktiivisesti osallistu tämän systeemin toimintoihin, vaikuttaa toimintaympäristön ulkopuolinen elämä siihen, mitä hänen lähiympäristössään tapahtuu. Yleensä se vaikuttaa lapseen välillisesti aikuisten elämänpiirin kautta mm. vanhempien, opettajien ja muiden kasvattajien välityksellä. Erilaiset instituutiot lapsen kasvuympäristöjen ulkopuolella, kuten sosiaalitaloudelliset tekijät, työn maailma ja sosiaalipalveluiden laatu säätelevät perheen toimintoja ja vaikuttavat näin myös lapseen. *Makrosysteemi*

määrittää viime kädessä edellä mainittujen systeemien toimivuutta. Se viittaa mm. sosiaalisiin, ekonomisiin, kasvatuksellisiin sekä laki- ja poliittisiin järjestelmiin, jotka toimivat kyseisen yhteiskunnan reunaehtoina. Systemi määrittää mm. perhepoliittiset toimenpiteet, joilla yhteiskunta tukee lapsiperheitä. Yhteiskunnan aatteiden ja poliittisten ratkaisujen vaikutukset yltävät sekä lasten välittömiin että välillisiin ympäristöihin. (Hujala ym. 1998, 15–21.)

6.2 Eläin rinnalla

Lapsen sosiaalista tukea kartoitettaessa keskitytään usein niihin ihmisiin, jotka tarjoavat lapselle tukea, vaikka todisteet todentavat, että monet lapset kääntyvät stressaavina aikoina lemmikkien puoleen halutessaan henkistä tukea ja rauhaa. Rost ja Hartman (1994) tuovat esille, että Saksassa haastatelluista neljäsluokkalaisista 79 % menevät lemmikkinsä luokse ollessaan surullisia. (Melson & Fine 2006, 215.)

Lapsuuden yksi voimakas perustekijä voi olla eläinrakkaus, joka kulkee lapsen mukana koko elämän ajan, luoden pysyvyyttä muuttuvassa maailmassa (Becker 2002, 32). Lapsi voi hakea lemmikiltä tukea ilman kiusaantuneisuutta ja lemmikki voi tarjota suojapaikan kuluttavista ihmisten välisistä vuorovaikutussuhteista, antamalla tilaa hengittää sekä tilaisuuden näyttää tunteita täysin vapaasti (McNicholas & Collis 2006, 58). Poretsky ja Hendrix (1990) sekä Covert (1985) ovat tuoneet esille, että lemmikkieläimen omistaminen voi olla äärimmäisen arvokasta lisäten lapsen itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja, kuten myös empatiakykyä (Fine 2006, 182).

Eläimet auttavat ihmisiä käyttämään omia voimavarojaan auttaakseen itseään. Niillä on herkkyys ihmisten tunteisiin, joten ne tunnistavat tilanteet jolloin ne ovat haluttuja ja kaivattuja. Veeversin (1985) ja Serpellin (1983) mukaan eläimen voidaan nähdä toimivan ihmisen korvikkeena tilanteissa, joissa ihmiset ovat tavoittamattomissa. (Gorczyca 2006, 315.) Cusak (1998) esittää, että eläimet voivat toimia ihmisten sijaisina monissa eri rooleissa, kuten ystävinä ja uskottuina. Eläimet voivat tuoda lempeyttä ja naurua arkeen sekä lohtua aikoina, jolloin yksinäisyys valtaa mielen. (Gorczyca 2006, 316–317.)

6.3 Koiran rooli lastenkodin, pienten lasten vastaanottokodin ja perhekodin asiakkaiden elämässä

Erityisesti lastensuojelulasten itsetunto ja omanarvontunto ovat usein saaneet kovan kolauksen. Menneisyyden tapahtumat ovat hyvin vaihtelevia yksilöstä riippuen, mutta useimmiten lapset ovat kokeneet jonkinasteista laiminlyöntiä, joka vaikuttaa mm. itsetunnon kehittymiseen merkittävästi. Vaikeissa oloissa elänyt lapsi voi tuntea yhteenkuuluvuutta koiraa kohtaan. Iloisesti häntää heiluttava koira hyväksyy jokaisen sellaisena kuin hän on ja osaa lohduttaa lapsen ollessa surullinen. (Karlsson 2004, 28.)

Olemme soveltaneet Bronfenbrennerin ekologista teoriaa kuvaamaan koirien roolia lastenkotien, ammatillisen perhekotien ja pienten lasten vastaanottokotien asiakkaiden elinympäristöissä (KUVIO 1). Koiran rooli lapsen elämässä vaihtelee suuresti riippuen yksilöstä. Sovelluksemme kuvaa koiran ja lapsen välistä vastavuoroista ja aitoa suhdetta. Käsittelemme koiran roolia ekologisen teorian mukaan ympäristössä, joka rakentuu sisäkkäin rakentuneista *mikro-, meso-, ekso- ja makrosysteemeistä*.

6.3.1 Mikrosysteemi

Ammatillisessa perhekodissa koira kuuluu lapsen *mikrosysteemiin* perheenjäsenenä ja lemmikkinä. Koiran rooli eri perhekodeissa vaihtelee suuresti. Perheenjäsenenä olevat koirat voivat toimia lapselle suurena tukena ja vaikuttaa lapsen kehitykseen. Hanna Viinamäen mukaan arjessa tapahtuva eläintenhoito voi lisätä lapsen huolenpidon taitoja, vastuuntuntoa, sosiaalisia taitoja ja suunnitelmallisuutta (Viialainen 2004, 33).

Aggressiiviselle lapselle koira opettaa itsehallintaa. Lapsi oppii, että hyvillä ja huonoilla teoilla on seurauksensa, sillä jos lapsi vahingoittaa koiraa, on hänen rakennettava luottamus koiraan uudelleen. (Karlsson 2004, 28.) Koiraa ei kuitenkaan saa altistaa lapsen aggressiiviselle käytökselle jos se on etukäteen tiedossa. Aikuisella on aina vastuu koirasta ja sen turvallisuuden takaamisesta.

Koirien keskinäinen käyttäytyminen on lapselle mainio esimerkki peilata omaa toimintaansa ryhmässä. Lapsi voi tunnistaa ja huomata samanlaisia tunteita itsessään ja toisaalta koirien kautta voidaan oppia myös nauramaan omille tunteille. (Karlsson 2004, 28.) Lasten omien voimavarojen ja kykyjen löytäminen luo hyvää oloa (Hujala ym. 1998, 25). Vuorovaikutuksessa eläimen kanssa lapsi voi löytää omia voimavaroja onnistumisen kautta, esimerkiksi opettaessaan koiralle temppuja.

Lastenkodissa ja vastaanottokodissa asuvien lasten *mikrosysteemiin* kuuluvat vierailevat Hali-Bernit. Vierailevat koirat voivat toimia lasten voimavarana ja ne voivat merkitä yhtä pysyvää asiaa lapsen maailmassa, mikä voi muulla tavoin olla hyvin sekava. Vierailevan koiran ja omistajan keskinäinen suhde voi olla lapselle hyvä esimerkki peilata toimivaa suhdetta. Koiran ja omistajan välinen luottamuksellinen ja lämmin suhde luo turvaa lapselle. Lastensuojelun parissa olevilla lapsilla ei ole ollut välttämättä menneisyydessään monta luottamuksellista ja turvallista suhdetta, jolloin vierailujen aikaansaamat suhteet luotettavien aikuisten ja heidän koiriensa kanssa voidaan kokea tärkeinä.

6.3.2 Mesosysteemi

Ammatillisessa perhekodissa asuva koira voi helpottaa lapsen *mesosysteemin* eri kasvuympäristöjen välistä vuorovaikutusta. Koira keventää ammatillisen perhekodin ilmapiiriä ollessaan aito. Se huomaa ihmisten eri mielialat ja toimii niiden mukaisesti. Cainin (1985) mukaan eläimet voivat olla esimerkiksi osana kolmiodraamaa, kun kotiväen kahden muun jäsenen hermot ylittävät tietyn rajan. Tällöin eläin lievittää tukalaa tilannetta tai kääntää huomion kokonaan pois näistä asioista. Eläimet saavat tilanteen ratkeamaan esimerkiksi tekemällä jotain söpöä tai eläin voi hakea hellyyttä lähestyen ihmistä jännittyneissä tilanteissa, saaden ihmisen vapautumaan turhautumisesta ja riidan rauhoittumaan. (Triebenbacher 2000, 361–362.) Koira voi läsnä olollaan helpottaa perhekodin henkilökunnan keskeistä vuorovaikutusta ja mm. työntekijöiden ja lapsen sekä biologisten vanhempien välistä vuorovaikutusta.

Lastenkodissa ja pienten lasten vastaanottokodissa vierailevat koirat voivat helpottaa lapsen *mesosysteemissä* olevien ympäristöjen välistä vuorovaikutusta. Koirien vierailut kokoavat lapset henkilökunnan kanssa yhteen ja vastaanottokodissa usein myös omaiset. Yhteinen toiminta koirien kanssa helpottaa ihmisten välistä vuorovaikutusta ja rentouttaa ilmapiiriä.

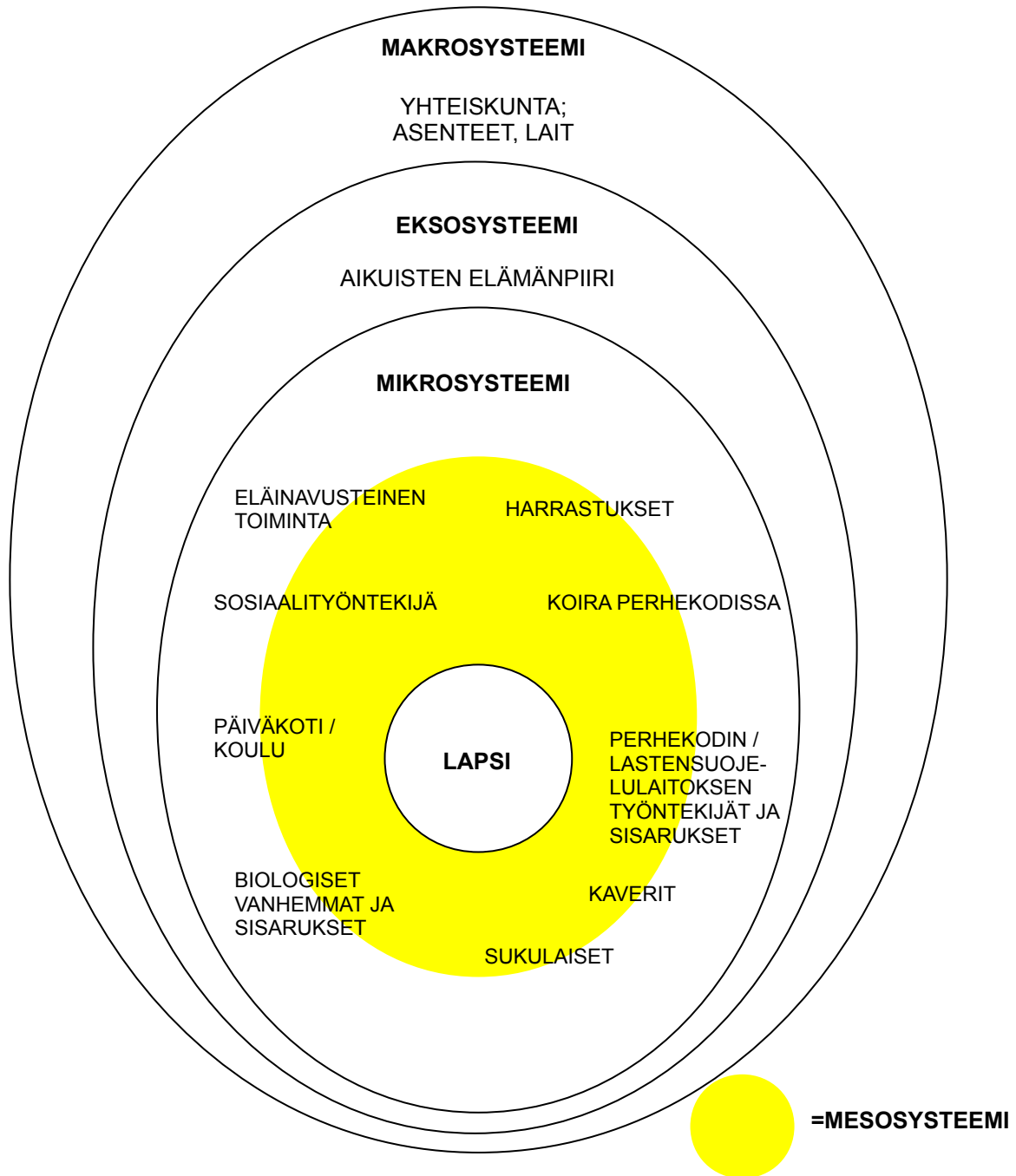
6.3.3 Ekso- ja makrosysteemi

Ammatillisessa perhekodissa asuvan lapsen *eksosysteemi* vaikuttaa heihin usein aikuisten elämänpiirin kautta mm. perhekodin työntekijöiden välityksellä. Työntekijöiden tietoisuus koirista ja taito toteuttaa erilaista toimintaa koirien avulla, vaikuttaa suuresti siihen minkä roolin koira perheenjäsenenä saa ja miten se vaikuttaa lapseen.

Myös lastenkodin ja pienten lasten vastaanottokodissa asuvan lapsen *eksosysteemi* vaikuttaa lapsen aikuisten elämänpiirin kautta mm. työntekijöiden ja koiraharrastajien välityksellä. Työntekijöiden tietoisuudella ja kiinnostuksella on suuri vaikutus siihen, aloitetaanko eläinavusteinen toiminta työpaikassa. Työyhteisön suhtautuminen vierailevia koiria kohtaan vaikuttaa toiminnan onnistumiseen. Myös koiranomistajien henkilökohtainen elämä voi heijastua toimintaan. Vierailevien koirien käynnit ovat suhteellisen harvinaisia, sillä toiminta tapahtuu vapaaehtoisten voimin. Lapset haluaisivat nähdä vierailevia koiria varmasti useamminkin. Toiminta kaipaa suurempaa arvostusta ja näkyvyyttä, jotta mukaan saataisiin enemmän vapaaehtoisia. Toiminta, joka perustuu vapaaehtoisuuteen, ei saa rasittaa siinä mukana olevaa. Jos vierailupaikat lisääntyvät, mutta vapaaehtoisten määrä pysyy samana, voi toiminnasta tulla suorittamista. Tärkeää toiminnassa on vapaaehtoisten ja koirien motivaatio, joka vaikuttaa lapseen.

Makrosysteemi on viime kädessä se mikä määrittää edellä mainittujen systeemien toimivuutta. Se määrittää yhteiskunnan reunaehdot, joiden mukaan yhteiskunta toimii. Eläinten positiiviset vaikutukset ihmisiin ovat tiedossa, mutta silti tämän pohjalta muodostettujen työskentelymuotojen voi olla vaikea levittäytyä ja saada näkyvyyttä.

Lait ja aatteet voivat mm. estää eläimiä menemästä tiettyihin paikkoihin, kuten sairaalaan osastoille. Asenteet eläinavusteista työskentelyä kohtaan ovat osin epäileviä, eikä aiheen tutkimisesta ja kehittämisestä olla vielä Suomessa kovin kiinnostuneita. Työskentely ei saa suurta näkyvyyttä, sillä se ei ole tuottavaa. Eläinavusteinen työskentely voidaan kuitenkin nähdä tärkeänä toimintana niille lapsille, jotka saavat sen kautta itselleen voimavaroja ja arjen pieniä iloja, joita emme voi rahalla mitata.

Kuvio 1. Koiran rooli lastenkodin, pienten lasten vastaanottokodin ja perhekodin asiakkaan elämässä.

7 KOIRA TUNNEKASVATUKSEN TYÖPARINA PERHETYÖSSÄ

Lastensuojelun perhetyöntekijän käyttämä AASEL-työmuoto yhdistää tunnekasvatuksen periaatteet eläinten avulla tapahtuvaan kokemukselliseen oppimiseen ja psykososiaaliseen kuntoutukseen. Se perustuu eläinten avulla tapahtuvalle tunnekasvatukselle sekä ratkaisu- ja voimavarakeskeiselle työnohjaukselle ja terapialle. AASEL: in teoreettinen perusta koostuu varhaisen vuorovaikutuksen vaikutuksista yksilön elämään ja ihmissuhteisiin, Erik H. Eriksonin psykososiaalisen kehityksen kehitystehtävistä sekä kokemuksellisesta sosioemotionaalista oppimisesta. (Väisänen 2008, 26.)

Louhi-Lehtiö (2006, 2007) tuo esiin, että AASEL: in työskentely perustuu asteittain etenevistä ohjatuista vuorovaikutustilanteista eläimen kanssa. Tarkoituksena on ohjatussa vuorovaikutuksessa eläimen kanssa oppia uusia asioita itsestä ja omista toimintatavoista, ongelmanratkaisutyyleistä ja asenteista sekä kehittää sosiaalisia taitoja että tunnetaitoja. Työskentelymuoto voi tuoda korjaavia kokemuksia, ajatuksia sekä työkaluja siirrettäväksi muuhun elämään. Eläin toimii työskentelyssä mm. yhdistävänä siltana ohjaajan ja ohjattavan välillä sekä apuna sanattoman viestinnän, käyttäytymisen ja vuorovaikutuksien lainalaisuuksien tutkimisessa ”tunnetaitoalennuksessa”. Tarkoituksena on vahvistaa ohjattavan läsnäoloa ja itsetuntoa sekä kehittää keskittymiskykyä ja kannustaa ohjattavaa osallisuuteen. (Väisänen 2008, 26.)

Louhi-Lehtiö (2006, 2007) on todennut, että AASEL:in tavoitteet liittyvät Eriksonin psykososiaalisen kehityksen vaiheisiin. Psykososiaalisen kehitysvaiheen vauriot seuraavat ihmistä läpi elämän ellei niitä korjaavien kokemusten ja mahdollisen terapian avulla saada uudelleen työstettyä. Ohjaajan ei tarvitse diagnosoida tai tietää ohjattavan menneisyydestä mitään. Ohjaaja valmistelee tapaamispaikan, seuraa asteittain etenevää ohjelmaa sekä ohjaa tilanteita vaistonsa varassa. Ohjattava oppii ja saa korjaavia kokemuksia samalla kun hän tulee tietoisemmaksi omasta itsestään ja tavoistaan reagoida eri vuorovaikutustilanteisiin. Tiedon ja tunnetaitojen avulla strategioiden muuttaminen ja tarpeettomista puolustusmekanismeista luopuminen tulevat vähitellen mahdolliseksi. (Väisänen 2008, 28.)

7.1 Tunnekasvatus

Jokainen ihminen on syntyessään yksilö, jolla on tunteita. Tunne-elämän kehityksen herkkyysvaiheet ajoittuvat varhaislapsuuteen, murrosikään ja sitä seuraavaan identiteettikriisiin, jolloin tunteet näyttelevät suurempaa roolia kuin myöhemmin aikuisena. Näiden kehitysvaiheiden aikana lapsi on erityisen herkkä tunnekasvatukselle. Lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista elämää määrittelevät enemmän tunteet kuin järki. Tunne-elämä kehittyy sen mukaisesti, kuinka paljon ihminen joutuu lapsuusvuosien aikana tukahduttamaan ja torjumaan tunteitaan. Tunteet ohjaavat ajatuksiamme, kertovat ulkopuolisille mitä meille kuuluu ja määrittelevät olotilamme. Tunteiden olemus, tulkitseminen, käsitteleminen ja nimeäminen eivät ole suoraviivaista ja samanlaista kuin järkeilevä ajatteleminen. Tunteet saavat alkunsa aina jostain syystä, ja siksi ne on otettava vakavasti. (Kemppinen 2000, 1-3.)

Tunteiden esiin saamiseksi lapsi tarvitsee tukea, opettelua ja esimerkkejä. Lapsen tulevan elämän kannalta, tunteiden tunnistaminen ja hallinnan oppiminen voi olla tärkeämpää kuin tiedollinen oppiminen ja tiedon hankkiminen, sillä uusien asioiden tehokas oppiminen vaatii toimivaa tunnepohjaa. Leikki ja sadut ovat parhaimpia tapoja tunteiden kokemiselle, tunnistamiselle ja niiden tuottamiselle. (Isokorpi 2004, 127.)

Terve tunne-elämä on sosiaalisen kasvamisen perusta. Pohjan tunnekasvatukselle luo riittävän rakkauden ja huomion osoittaminen. Jos lapsi ei saa pyytämättä tarvitsemaansa rakkautta ja huomiota riittävästi, hän roikkuu vanhempien läheisyydessä kiinni, peläten näiden katoavan. Odottaminen ja positiivisten tunteiden osoittamisen niukkuus tekee lapsesta pelokkaan, epävarman ja itseensä käpertyvän. Lastensuojelulapset ovat useimmiten tunne-elämältään turvattomia, epävarmoja ja pelokkaita. (Kemppinen 2000, 3.)

Tunnekasvatusta ei voi korvata millään muulla kasvatuksellisella tekijällä, koska tunteet ovat ihmisen suurin yksittäinen kokemisen alue. Kokeminen ajaa uskomusten ja järjen yli. Elämässä tekemämme valinnat perustuvat useimmiten tunteisiin eikä järkeen. Tunnekasvatus tavoittelee lämpimien ihmissuhteiden muodostamista. Tunnekasvatuksen

kautta kehittyvä tunneäly merkitsee omien tuntemuksien tiedostamista, itsekuria, omien mielihalujen hillitsemistä sekä hyvää ihmissuhdetaitoa. Positiivisesti koetut mielikuvat mahdollistavat kyvyn siirtää tarpeen tyydytystä, toimia tarkoituksenmukaisesti ja pitkäjänteisesti sekä kestää viivytystä. Esimerkiksi lastensuojelutyössä tehdään pitkäjänteistä lasten tunnekasvatustyötä, joka vaatii vahvojen hermojen lisäksi ammattikasvattajalta erittäin hyvää kärsivällisyyttä sekä tunneälyä. (Kemppinen 2000, 4-5.)

7.2 Erik H. Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria

Erik H. Eriksonin psykososiaalisessa kehitysteoriassa tarkastellaan ihmisen identiteetin koko elämän mittaista kehitystä. Hänen teoriansa perustuu ihmisen kehityksen kahdeksaan eri vaiheeseen ja niiden kehitystehtäviin. Elämänkaariteema sitoo yhteen analyyttisen ja eläytyvän ajattelun, sekä kokeellisen että filosofisen ajattelun. Hänen kehityspsykologisen ajattelunsa perusta muodostuu biologisista ja psyykkisistä tapahtumista, jotka järjestävät yksilön kokemukset sekä yhteisöllisistä tapahtumista, missä näkyy ihmisten vastavuoroinen riippuvuus toisistaan kulttuurisessa kokonaisuudessa. Nämä lähestymistavat ovat välttämättömiä ihmisen kokonaisuuden selvittämiseksi. (Dunderfelt 2004, 241–243.)

Eri kehitysvaiheessa ihminen kohtaa erilaisia kehityshaasteita ja tehtäviä. Eriksonin mukaan kehitys ei voi edetä ilman konflikteja, mutta näiden konfliktien ”tarkoituksena” on synnyttää ihmisessä uusia kykyjä sekä valmiuksia, jotka viime kädessä luovat yksilön. Eriksonin vastakkaisina pareina esittämät kehitystehtävät eivät sulje toisiaan pois. Esimerkiksi vauvaiän perusluottamus - epäluottamus eivät ole vaihtoehtoja vaan sen iän keskeinen kokemuksellinen ulottuvuus. Ihmisellä, joka on kulkenut jonkin kehitysvaiheen läpi, on Eriksonin mukaan käytössään uusi sisäinen voima ja kyky, jolla on sekä positiivinen että negatiivinen puoli. Eriksonin teoria korostaa nimenomaan sitä, ettei kukaan voi käydä kehitysvaiheitaan täydellisesti läpi ja yksilöä ajatellen on hyvä, jos hänellä on kokemuksia myös negatiivisista voimista ja tapahtumista elämässään. (Dunderfelt 2004, 244.)

7.2.1 Kehityksen ensimmäiset viisi vaihetta

Vauvaiän kehitystehtävänä on perusluottamus vastaan epäluottamus. Tämän kehitystehtävän voimavarana on toivo ja vastakohtana itseensä käpertyminen. On äärettömän tärkeää, että lapsi kokee elämänsä alussa olevansa turvassa. Tämä kokemus muodostuu hyvin yksinkertaisista asioista, kuten läheisyydestä, lämmöstä ja siitä, että lapsen perustarpeista huolehditaan. (Dunderfelt 2004, 249.)

Varhaislapsuuden kehitystehtävänä on itsenäisyys vastaan häpeä ja epäily. Tämän kehitystehtävän voimavarana on tahto ja vastakohtana pakonomaisuus. Lapsen toinen ja kolmas elinvuosi on yksilöllisyyden heräämisen aikaa. Tällöin muodostuu itsenäisyyden tunteen perusta ja tämän myötä syntyy aivan toisenlaisia tunteita, esimerkiksi häpeä tai epäily omasta pahuudesta tai huonoudesta. Eriksonin mukaan tahto on vapaata toimintaa ja itsensä kontrolloimista, huolimatta häpeästä ja epäilystä, joka on voinut iskostua lapseen tässä varhaisessa iässä. Toiminta muodostuu pakonomaiseksi, jos siihen liittyy jäykkää itsekontrollia tai rankaisun pelkoa. (Dunderfelt 2004, 248.)

Leikki-ien kehitystehtävänä on aloitteellisuus vastaan syyllisyys. Tämän kehitystehtävän voimavarana on määrätietoisuus ja vastakohtana estoisuus. Leikki-ikä kestää noin 3-vuotiaasta kuuden vuoden ikään. Se on aikaa, jolloin sisäistetään ympäristön normeja, sääntöjä ja käyttäytymistapoja. Näistä muodostuu yksilön omia psyykkisiä rakenteita. Määrätietoisuuden laatu on sitä, että pystyy leikkimielisesti kuvittelemaan ja tahtonsa avulla toteuttamaan päämääriä ja suunnitelmia, ilman rankaisun tai syyllisyyden pelkoa. Estoisuus on määrätietoisuuden vastakohta. Tätä tunnetta tarvitaan elämässä, mutta joka liiallisena muodostuu toiminnan jarruksi tai aiheuttaa sen, että lapsi tuntee syyllisyyttä tai kohdistaa määrittelemättömän uhan pelossa rangaistuksen itseensä. (Dunderfelt 2004, 248.)

Kouluiän kehitystehtävänä on ahkeruus ja pystyvyys vastaan alemmuus. Tämän kehitystehtävän voimavarana on osaavuus ja vastakohtana tylsistyminen. Tässä iässä syntyy mm. perussuhtautuminen työhön. On merkittävää, saako lapsi riittävästi rakentavaa palautetta toiminnastaan ja rakentuuko hänelle kokemus omasta

pystyvyydestään. Osaavuus on älykkyyden ja kykyjen sujuvaa käyttöä teoissa ja toiminnassa, ilman alemmuudentunnetta. Jos lapsen omaehtoista toimintaa tyrehdytetään liian voimakkaasti ja rakkaudettomasti, vaarana on tylsistyminen. (Dunderfelt 2004, 247.)

Nuoruuden kehitystehtävänä on identiteetti vastaan roolihajaannus. Tämän kehitystehtävän voimavarana on uskollisuus ja vastakohtana syrjäytyminen. Yksilöllisyyden tunteen voimistuessa, alkaa ihminen etsiä omaa itseään. Tällöin on helppo kokeilla erilaisia rooleja ottamalla tuntumaa elämäänsä vanhempien ja ympäristön tarjoamista malleista. Identiteetti ei synny ilman tuskaa, sillä jonkinasteinen roolihajaannus tai epävarmuus on kehitykselle välttämätön. Kyky säilyttää läheiset suhteet arvojärjestelmien konflikteissa, synnyttää uskollisuutta, joka toimii tämän kehitysvaiheen perusvoimana. Vastavuorisesti se saattaa luoda syrjäytymistä, kun ihminen luopuu lojaalisuudesta vaaran ja riitojen uhatessa. (Dunderfelt 2004, 247.)

7.3 AASEL:in korjaavat kokemukset

Vauvaiän kehitystehtävä on perusturva vastaan epäluottamus. Louhi-Lehtiö (2006, 2007) tuo esiin, että saamatta jäänyt kokemus turvallisuudesta ja luotettavasta hoitajasta murentaa myöhemmässä elämässä uskoa ja luottamusta toisiin ihmisiin. Ohjaajan tapa olla eläimen kanssa auttaa asiakasta huomaamaan, että ohjaaja voi olla turvallinen hänellekin. Seuraamalla ohjaajan ja eläimen vuorovaikutusta mallintuu se, miltä rakastava ja turvallinen suhde näyttää. Asiakas voi ottaa riskejä ja kokeilla eläimen kanssa luottamuksen ja tunteiden näyttämistä. Ohjaajan on oltava hyvin tietoinen omasta eettisestä arvopohjastaan ja suhteen eläimeen on oltava syvä, jotta ohjaaja mallintaa toivottuja asioita. Eläin ei välttämättä halua olla ohjattavan lähellä ja sillä on siihen oikeus. Ohjaajan ammattitaitoa on se, että hän käy silloin läpi tilannetta ja esille nousseita tunteita. (Väisänen 2008, 28.)

Varhaislapsuuden kehitystehtävä on itsenäisyys vastaan häpeä. Louhi-Lehtiö (2006, 2007) toteaa, että työskentely ja leikki eläimen kanssa antaa kokemuksia omasta kyvykkyydestä. Kommunikointi eläimen kanssa ja yhteisen tehtävän onnistuminen lisää

itsetuntoa. Eläimen on täytynyt saada työhönsä koulutus, jotta se kykenee vastaamaan ohjattavan kommunikaatioon tarkoituksenmukaisesti, aidosti ja turvallisesti. (Väisänen 2008, 29.)

Leikki-ikäisen kehitystehtävä on aloitteellisuus vastaan syyllisyys. Louhi-Lehtiön (2006, 2007) mukaan lapsen aloitteellisuuden puute johtuu usein aikaisemmista kokemuksista, joissa pyrkimykset ovat leimattu huonoksi käytökseksi. Onnistumisen kokemukset aktiivisessa vuorovaikutuksessa eläimen kanssa ja esimerkiksi hetkeksi hämmentyneen eläimen luottamuksen takaisin saaminen epäselvän viestinnän jälkeen, opettaa erottamaan tarpeettoman syyllisyyden harkitsemattoman teon aiheuttamasta terveestä syyllisyydestä. Samalla mallintuu miten tilanne on korjattavissa. Kokemukset vahvistavat uskoa siihen, että ohjattava kykenee rakentavaan ja palkitsevaan toimintaan sekä tekemään viisaita valintoja. Eläimen hoitaminen ja luottamuksen voittaminen vahvistavat kokemusta omasta merkityksestä toiselle. (Väisänen 2008, 29.)

Kouluiän kehitystehtävä on ahkeruus vastaan alemmuus. Louhi-Lehtiö (2006, 2007) näkee, että tämän ikäiselle lapselle mahdollisuus tavoitteelliseen tekemiseen eläimen kanssa esimerkiksi agilityn muodossa, tarjoaa tilaisuuksia monenlaiselle sosioemotionaalille vahvistumiselle. Kun asiakas opettaa eläimelle vaativia ja monimutkaisia taitoja, jotka palkitsevat niin eläintä kuin ihmistä, nostattaa se uskoa omiin kykyihin ja vahvistaa toimeliaisuutta ja omanarvontuntoa. (Väisänen 2008, 29.)

Nuoruuden kehitystehtävä on identiteetti vastaan roolihajaannus. Louhi-Lehtiö (2006, 2007) tuo esiin, että murrosiässä minän ja oman identiteetin rakentamisen epäonnistuessa tämä johtaa helposti hämmennykseen ja suunnan puuttumiseen elämältä. Työharjoittelu kennelissä, eläinlääkäriasemalla tai maatilalla voi auttaa antamaan suuntaa ja merkitystä omalle elämälle. Vapaaehtoistyö auttaa liittämään oman identiteetin osaksi epäitsekkyyttä, empatiaa, oman itsensä tervettä arvostusta sekä yhteiskunnallista vastuullisuutta. Toisen tarpeiden huomioiminen ja vastuullisuus valmistaa yksilöä myös vanhemmuuteen. (Väisänen 2008, 30.)

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

8.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimustehtävät

Tutkimus sai alkunsa tutkijoiden omasta kiinnostuksesta ja uskosta eläinavusteiseen työskentelyyn. Omakohtaiset kokemukset eläimistä ja lapsista, saavat uskomaan eläinavusteisen työskentelyn mahdollisuuksiin lastensuojelussa. Eläinavusteisesta työskentelystä kaivataan lisää tietoa sen ollessa vielä suhteellisen tuntematonta Suomessa.

Tutkimuksen alussa selvitimme eläinavusteisen työskentelyn tilannetta Lounais-Suomen alueella olemalla yhteydessä Kennelliittoon ja Hali-Berneihin sekä selvittämällä asiaa Internetin kautta. Aiempia Suomessa tehtyjä tutkimuksia eläinavusteisesta työskentelystä löytyi suhteellisen vähän ja suurin osa niistä kohdistui vanhuksiin, mielenterveyspotilaisiin sekä kehitysvammaisiin. Tämä oli yksi syy siihen, että päädyimme tutkimaan eläinavusteista työskentelyä lastensuojelussa.

Vuoden 2008 tammikuussa olimme yhteydessä Varsinais-Suomen Hali-Berni-vastaavaan Maarit Haapasaaren, joka kertoi heidän käyvän vierailuilla lastensuojelulaitoksissa. Kävimme tapaamassa Maarit Haapasaarta ja tapaamisessa päädyimme siihen, että menemme seuraamaan koiratoimintaa paikan päälle pienten lasten vastaanotokotiin ja lastenkotiin. Selvitimme myös muita mahdollisia eläinavusteisia työskentelymuotoja lastensuojelussa ja päädyimme ottamaan yhteyttä ammatilliseen perhekotiin, jossa tiesimme olevan koiria. He lähtivät mielellään mukaan tutkimukseemme. Tämän jälkeen löysimme vielä kolmannen työskentelymuodon, jossa koira on mukana lastensuojelutyössä. Näimme Talentia-lehdessä artikkelin perhetyöntekijästä, jolla on koira työparinaan perhetyön tunnekasvatuksessa. Koimme, että esittelemällä perhetyöntekijän työskentelymuodon saisimme kattavammin esiin sen, millä eri tavoin koirat ovat mukana lastensuojelussa. Monen mutkan jälkeen tavoitimme perhetyöntekijän ja myös hän lähti mukaan tutkimukseemme. Tutkimusjoukkomme ollessa selvillä lähdimme tutkimaan eläinavusteisen työskentelyn kirjallisuutta.

Tutkimustehtävinä tutkimuksessa ovat lastensuojelussa toimivien kolmen eri eläinavusteisen työskentelymuodon tutkiminen ja esille tuominen, sekä eläinavusteisen työskentelyn vaikutuksista kertovan vieraskielisen kirjallisuuden tutkiminen ja kääntäminen. Tutkimuskohteitamme ovat pienten lasten vastaanottokodissa ja lastenkodissa vierailevat Hali-Bernit, lastensuojelun perhetyöntekijä, jolla on koira työparina perhetyön tunnekasvatuksessa sekä ammatillinen perhekoti, jossa koirat kuuluvat arkeen perheenjäseninä. Suomenkielistä kirjallisuutta eläinavusteisesta työskentelystä on vielä hyvin vähän, joten riittävän kirjallisuuden saaminen on ollut haastavaa. Suurin osa käyttämästämme kirjallisuudesta on Yhdysvalloista, jossa eläinavusteista työskentelyä on tutkittu pidempään.

8.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimussuunnitelmamme on muuttunut tutkimuksen aikana useaan kertaan ja muokkautunut koko tutkimusprosessin ajan. Tämä on tavallista laadullisessa tutkimuksessa, jossa tutkimussuunnitelma voi parhaimmillaan elää tutkimuksen mukana. Tutkimussuunnitelmaa tai jopa tutkimustehtävien asettelua voi joutua tarkistamaan aineistonkeruun yhteydessä. (Eskola & Suoranta 1998, 15–16.)

Haastattelimme tutkimukseemme neljää henkilöä, joka kertoo, ettei aineiston kriteerinä ole määrä vaan laatu. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia ja yritetään analysoida niitä mahdollisimman perusteellisesti ja ollaan kiinnostuneita tietyissä tapahtumissa mukana olleiden toimijoiden merkitysrakenteista. (Eskola & Suoranta 1998, 18; Metsämuuronen 2001, 14). Tutkimuksessa emme pyrkineet tilastollisiin yleistyksiin vaan pyrimme ymmärtämään ja kuvaamaan (Eskola & Suoranta 1998, 61) eläinavusteisia työskentelymuotoja.

Kaikki laadulliset tutkimukset ovat oikeastaan tapaustutkimuksia kun analysoitava aineisto muodostaa yhteneväisen kokonaisuuden eli tapauksen. Tapaustutkimuksen taustalla on ajatus siitä, että kaikessa yksityisyydessäänkin tapauksen monipuolinen erittely antaa mahdollisuuksia yleistyksiin jos tapaustutkimus on hyvin kuvattu ja

onnistuneesti käsitteellistetty. Yleistyksiä on mahdoton tehdä suoraan aineistosta ja se tuleekin tehdä siitä tehdyistä tulkinnoista. (Eskola & Suoranta 1998, 65–66.) Tutkimuksemme koostuu kolmesta eläinavusteisesta työskentelymuodosta, jotka ovat hyvin erilaisia. Olemme tuoneet jokaisen työskentelymuodon erikseen esille, mutta tehneet niistä myös yhteisiä tulkintoja ja yleistyksiä.

Tutkimuksemme aineistonkeruu tapahtui haastattelemalla, koska koimme saavamme kattavimman tiedon työskentelymuodoista tällä menetelmällä. Tiedonkeruumenetelmänä haastattelu on ainutlaatuinen, koska siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Tästä voi olla sekä etua, että haittaa. Etuna voidaan nähdä mm. joustavuus aineistoa kerätessä, haastatteluaiheiden järjestyksen säätäminen ja tulkintamahdollisuuksien lisääntyminen paikan päällä. Huonoina puolina voidaan nähdä mm. se, että haastattelut vievät aikaa, ja haastattelussa ihminen voi antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 193–195.) Aineistoa koottaessa, kvalitatiivisessa tutkimuksessa puhutaan usein aineiston tarkoituksenmukaisesta, teoreettisesta tai harkinnanvaraisesta poiminnasta tai harkinnanvaraisesta näytteestä (Eskola & Suoranta 1998, 61). Tutkimuksemme haastateltavat valikoitiin tarkoituksenmukaisesti.

Valitsimme haastattelutyypiksemme puolistrukturoidun teemahaastattelun, joka on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto. Tyypillistä puolistrukturoidulle teemahaastattelulle on, että aihealueet eli teemat ovat tiedossa etukäteen, vaikka kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat (LIITE 1). Teemahaastattelu sopii hyvin käytettäväksi tilanteissa, joissa halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita. Tämä haastattelumuoto ottaa hyvin huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja niille antamat merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 197; Metsämuuronen 2001, 42; Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Halusimme saada haastatteluiden avulla esille haastateltaviemme näkemyksiä eläinavusteisesta työskentelystä ja miten he kokivat työskentelymuodon toimivan lastensuojelussa.

Haastatteluotoksemme koostuu neljästä lastensuojelun ammattilaisesta käsittäen kaksi sosionomia, lähihoitajan ja sosiaalityöntekijän. Haastattelut toteutettiin vuoden 2008

syksyllä. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluita, jotka toteutettiin haastateltavien työpaikoilla. Olimme molemmat läsnä haastatteluissa, jotka toteutettiin rauhallisessa ja hiljaisessa paikassa. Haastattelut tallennettiin sanelukoneella, sillä haastatteluiden tallentaminen on välttämätöntä, (Hirsjärvi & Hurme 2000, 75) jotta haastattelun purkaminen eli litterointi onnistuisi. Varmistimme jokaisen haastattelun alussa haastateltaviltamme, että nauhoitus sopii heille, eikä asiansuhteen ilmennyt ongelmia. Haastatteluiden kesto vaihteli 45 minuutista tuntiin. Kahdessa haastattelussa esiintyi häiriötekijöitä, jotka eivät mielestämme vaikuttaneet haastatteluaineiston luotettavuuteen. Ensimmäisessä haastattelussa mukana oli koiria, jotka veivät haastattelun alussa haastattelijoiden oman huomion ja vaikuttivat keskittymiskykyyn. Tässä tilanteessa kuitenkin saimme kokea miten koiran läsnäolo vaikuttaa rentouttavasti tilanteeseen, joka olisi muuten hyvin jäykkä. Yksi haastattelu keskeytyi kun huoneeseen tuli muita työntekijöitä. Jatkoimme haastattelua vasta työntekijöiden poistuttua ja loppuhaastattelu sujui rauhassa.

8.3 Tutkimusaineiston analyysi

Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset ovat tutkimuksen ydinasia. Tutkijalle selviää analyysivaiheessa, minkälaisia vastauksia hän saa tutkimustehtäviinsä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 209.) Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa siten uutta tietoa tutkittavasta aiheesta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto kadottamatta silti sen sisältämää tietoa. (Eskola & Suoranta 1998, 139.)

Tutkimusaineiston analyysi aloitettiin jo haastattelunauhojen purkamisen aikana. Aineisto kirjoitettiin puhtaaksi sanatarkasti eli litteroitiin. Materiaali purettiin tietokoneelle, johon se pyrittiin jäsentämään mahdollisimman selkeästi. Käytimme jo purkuvaiheessa hyväksi haastattelujemme teemoja, joiden alle purimme tekstin. Litterointiin ryhdyttiin aina suhteellisen nopeasti haastatteluiden jälkeen. Puhtaaksikirjoittamisen jälkeen teksti tulostettiin, jotta sitä oli helpompi lukea ja hahmottaa.

Analyysitavoissamme esiintyi teemoittelua, sillä aineistoa oli selkeintä käsitellä tiettyjen teemojen kautta. Haastattelut luettiin useaan kertaan ja niihin merkittiin esiin nousseita asioita yliviivauksin. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 173) mukaan teemoittelussa tarkastellaan sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle ja pohjautuvat usein teemahaastattelun teemoihin. Haastavin vaihe tutkimuksessa oli tulkintojen tekeminen aineistosta, joka koostuu kolmesta eri eläinavusteisesta työskentelymuodosta. Tulkintojen osuvuus ja rikkaus on lopulta kiinni tutkijoiden omasta tieteellisestä mielikuvituksesta (Eskola & Suoranta 1998, 147). Toimme tulokset esiin ensin tapauskohtaisesti, jokainen työskentelymuoto erikseen. Tämän jälkeen teimme kerätystä aineistosta yhteenvedon, jonka pohjalta teimme johtopäätöksiä tutkittavasta aiheesta.

Luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pääasiallisin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse (Eskola & Suoranta 1998, 211). Perinteiset luotettavuuden ja pätevyyden arvioinnit eivät sovellu samalla tavalla tutkimukseemme, sillä tapaustutkimuksessa voidaan ajatella, että kaikki esiin saadut kuvaukset ovat ainutlaatuisia eikä kahta samanlaista tapausta ole (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 217). Jokainen haastateltava tuo esiin omat merkityksensä eläinavusteisesta työskentelystä. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta voidaan parantaa tarkalla selostuksella tutkimuksen eri vaiheiden toteuttamisesta ja kertomalla mm. aineiston tuottamisen olosuhteet selvästi sekä käytetty aika ja mahdolliset häiriötekijät. Tutkijalla tulee olla taito saattaa vastauksia teoreettisen tarkastelun tasolle. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 217–218.)

Olemme pyrkineet tutkimuksessamme luotettavuuteen ja laadukkuuteen, kertomalla tutkimuksen eri vaiheista ja yhdistämällä tuloksiin teoriaa, joka tukee esiin saatuja tuloksia. Eskola ja Suoranta (1998, 211) ovat todenneet, että jos tutkimuksessa kerrotut tapahtumat ovat lukijalle omakohtaisesti tuttuja ja oma kokemus voi vahvistaa ne, tuntuu tutkimus totuudenmukaiselta. Tämä asia voidaan allekirjoittaa tutkimuksessamme, sillä eläinavusteinen työskentely herättää lukijoissa luonnollisesti hyvin erilaisia tunteita aina uskosta epäuskoon.

9 TUTKIMUSTULOKSET

9.1 Hali-Berni-vierailut

Saimme tutkimuksen aikana osallistua Hali-Berni-vierailuihin, heidän vieraillessa pienten lasten vastaanottokodissa ja lastenkodissa. Toimintaan tutustuminen oli mielenkiintoista ja antoisaa. Käynnit auttoivat ymmärtämään mistä toiminta koostuu ja antoi käsityksen mm. siitä miten koirat muuttavat paikan ilmapiiriä läsnäolollaan ja mikä merkitys koiran ohjaajalla on toiminnan sujumiseen.

Hali-Bernien vierailut pienten lasten vastaanottokodissa saivat alkunsa työntekijän kiinnostuksesta eläimen ja ihmisen väliseen vuorovaikutukseen ja sen merkityksestä ihmisen hyvinvointiin. Työntekijä oli yhteydessä Kennelliiton alaisena toimiviin kaverikoiiriin vuonna 2006 ja toiminnan kannattavuuden vuoksi he ottivat vuonna 2007 yhteyttä myös Hali-Berneihin. Hyvien kokemusten kautta toiminta levisi lastenkotiin vuoden 2008 alussa. Hali-Bernit vierailevat pienten lasten vastaanottokodissa ja lastenkodissa kerran kuukaudessa. Vierailujen aikana lapset mm. taluttavat koiria, tekevät koirien kanssa temppuja sekä halivat ja rapsuttavat niitä.

Hali-Bernien vierailut nähdään tarpeellisiksi, niiden positiivisten vaikutusten takia. Lapsen ja koiran yhdessäolo koetaan luontevaksi, sillä koiran tarjotessa varauksetonta läsnäoloa ja hyväksyntää, lapsi voi olla oma itsensä. Koirien uskotaan antavan lapsille jotain, mitä ihminen ei välttämättä voi antaa. Vierailut antavat hyviä kokemuksia, mm. koiran hoivaamisen kautta sekä opettavat lapsille hyvää eläimen huolenpitoa. Koirat tuovat lapsille iloa ja onnistumisen kokemuksia, joita saadaan esimerkiksi taluttamalla koira ja tekemällä temppuja koiran kanssa. Toiminnan koetaan tuovan lastensuojelulasten elämään pitkäkestoista työskentelyä ja jatkuvuutta. Rikkonaisten elämäntaustojen vuoksi koirien säännölliset vierailut tuovat jatkumon lasten arkeen. Vierailut ovat yksi pysyvä asia lasten elämässä, josta heillä kaikilla ei ole aikaisempaa kokemusta. Hali-Berni-vierailujen koetaan myös joskus auttavan koira- tai eläinpelkojen käsittelyssä.

Koirien aikaansaamat vaikutukset riippuvat lapsen omasta kiinnostuksesta eläintä kohtaan. Myös koiran ja omistajan sosiaalisuus ja kärsivällisyys vaikuttavat toiminnan onnistumiseen. Haastateltavien oli vaikea määrittää koirien aikaansaamille vaikutuksille aikaväliä, jolloin ne ovat ilmenneet.

Hali-Berni-toiminta nähdään yhtenä tarpeellisena ja toimivana työmuotona lastensuojelussa. Vierailut nähdään nykyisellään toisaalta toimivana, sillä toiminta on vapaaehtois pohjaista, eikä sen kuulu olla tavoitteellista, mutta toiminnassa on kuitenkin myös kehitettävää. Ajan myötä vierailuihin voisi ajatella vielä enemmän sisältöä, vaikka toisaalta vierailujen toimiminen lapsi- ja koiralähtöisesti eli lasten ja koirien vaistojen pohjalta on toiminut tällaisenaan. Eläinavusteisesta toiminnasta kaivataan lisää tutkittua tietoa, kokemuksia ja teoriaa. Toinen haastateltavista toi ilmi, että toimintaa voisi kehittää työyksikön sisällä siten, että joku työntekijöistä ottaisi toimintamuodon vastuualueekseen. Tällöin toiminta voidaan kehittää suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi toiminnaksi, joka voidaan dokumentoida. Lastensuojelun työyhteisöillä ei kuitenkaan välttämättä ole resursseja vierailujen syventämiseen.

Hali-Berni-vierailuihin suhtaudutaan työyhteisöjen puolelta myönteisesti, eivätkä vierailut ole saaneet vastarintaa. Työntekijät, jotka ovat koiraihmissiä, ovat ottaneet toiminnan alusta asti innolla vastaan kun taas epäilijöiden osalta toiminta tuntui alussa hieman radikaalilta ja omituiselta. Käyntien vakiintuessa, toiminta on kuitenkin saanut ainoastaan positiivista palautetta. Omaiset ja lapset ovat ottaneet toiminnan alusti asti vastaan positiivisesti, eikä toimintaa kohtaan ole ilmennyt vastustusta. Pienten lasten vastaanottokodissa vanhemmat ovat usein itse mukana toiminnassa vierailujen aikana.

9.2 Koira tunnekasvatuksen työparina perhetyössä

Koira on toiminut perhetyöntekijän työparina lastensuojelun avohuollossa vuodesta 2005 lähtien. Perhetyöntekijä otti koiransa mukaan perhetyöhön asiakkaansa aloitteesta. Asiakasperhe oli hakenut apua useasta paikasta, sillä perheen lapseen oli hyvin vaikeaa saada kontaktia. Äiti oli tuonut esille, että lapsi pitää hyvin paljon koirista ja tämän keskustelun päätteeksi ehdottanut perhetyöntekijää ottamaan oman koiransa mukaan

seuraavaan tapaamiseen. Tämän jälkeen perhetyöntekijä lähti etsimään tietoa tunnekasvatuksesta ja siitä miten eläimiä voidaan käyttää terapiassa apuna. Kiinnostuksen pohjalta löytyi AASEL-koulutus, joka opettaa tunnekasvatusta, jossa eläin voi toimia työparina.

Perhetyöntekijällä on yleensä yksi tai kaksi asiakasperhettä ja koira on työntekijän mukana asiakasperheissä noin kerran viikossa. Haastateltava on todennut käyntien olevan koiralle sen verran raskaita, että saman päivän aikana ei kannata tehdä koirana kanssa kahta asiakaskäyntiä. Koiran työkuvaan tapaamisissa kuuluu toimiminen eräänlaisena sillanrakentajana asiakkaan, perheen ja ohjaajan välillä. Toimintaa on käytetty nimenomaan lasten kanssa. Eläimen mukana olo helpottaa kohtaamista. Lastensuojelussa työstetään paljon ikäviä asioita ja vieraan ihmisen tulo perheeseen on sekä vanhemmille, että lapselle raskasta.

Perhetyöntekijä kokee asiakastapaamisten olevan helpompia sekä luontevampia koiran ollessa mukana. Koiran läsnäolo vähentää lapsen jännitystä ja helpottaa lapsen läsnäoloa laskemalla stressitasoa ja rauhoittamalla lasta. Toiminta on luontevampaa ja lapset tulevat nopeammin mukaan keskusteluun. Koiran läsnäolo murtaa ihmisten välisen jään, jolloin vaikeita asioita on helpompi työstää. Haastattelussa nousi esiin, ettei koira voida pitää ihmeiden tekijänä, mutta koiran koetaan saavan aikaan positiivisia vaikutuksia pelkällä läsnäolollaan. Eläimen kautta voi työstää luontevasti asioita, joita ei välttämättä pysty työstämään samalla lailla ilman koira. Tärkeää on se mitä ohjaaja ja koira tekevät yhdessä. Se on enemmän kuin mitä yksin voi saada aikaan. Esiin nousee merkittäviä arkipäivän asioita, joista haastateltava antoi esimerkkitapauksen, jossa asiakasperheen lukkiutuneelle ja estyneelle lapselle oli vaikeaa käydä suihkussa. Koiran kanssa käytyjen yhteisten kävelylenkkien päätteeksi, lapsi halusi aina pestä koiran ja meni siinä samalla huomaamattaan myös itse suihkuun. Tämän kautta päästiin luontevasti keskustelemaan siitä miksi koira tulee pestä kun se on likainen, jonka jälkeen pohdittiin samaa asiaa lapsen omalla kohdalla.

Aikaväliä vaikutusten esilletuloon on vaikea määrittää. Tapauksesta riippuen aikaa voi kulua jopa puoli vuotta ennen kuin vaikeita asioita pystytään työstämään. Esiin nousi

esimerkki lapsesta, joka pystyi suhteellisen nopeasti työstämään perheenasioita, mutta työstämisen aika oli hyvin rajallinen. Koiran mukaantulon jälkeen asioiden työstämisen kesto pidentyi selvästi. Koiran läsnäolo rauhoitti ja sai lapsen olemaan tapaamisessa läsnä. Tilanteen mennessä liian tukalaksi, lapsi ei sanonut asiasta suoraan aikuiselle, vaan hän toi asian esiin koiran kautta esimerkiksi sanomalla, että koira haluaa leikkiä.

Perhetyöntekijä kokee, että koiran läsnäolo auttaa työssä. AASEL-koulutuksen myötä työntekijä osaa kiinnittää paremmin huomion tilanteisiin, mitkä tulevat luonnostaan koiran kanssa. Koiran toimiessa tunnekasvatuksen työparina asiakastapaamiset suunnitellaan etukäteen ja niillä on aina jokin tavoite. On kuitenkin huomioitava, että ihmisten ja eläinten kanssa toimiessa ei voi koskaan tietää mitä tulee tapahtumaan.

Haastateltava kokee tunnekasvatuksen hyvänä työmuotona lastensuojelussa, oli toiminnassa mukana eläin tai ei. Suomessa on paljon pahoinvoivia lapsia ja nuoria, joiden kaikkien kohdalla rankka psykiatrinen hoito ei ole ratkaisuna tai hoitoon ei ole mahdollisuutta. Vaihtoehtoja on kuitenkin hyvin vähän ja juuri tähän välimuotoon perhetyöntekijän mielestä olisi tarve saada lisää apua ja keinoja.

Toiminnan ollessa Suomessa vielä niin uutta, ei ihmisillä ole tietoutta tunnekasvatuksesta ja siitä miten eläin voi olla siinä mukana. Perhetyöntekijä kokee tärkeäksi, että ainakin sosiaali- ja terveysalalla olisi tietoa asiasta, jotta sitä osattaisiin myös hyödyntää. Työyhteisöt voisivat kehittää toimintaa lisäämällä tietoisuutta. Tietoisuuden ollessa pientä, joutuu toimintaa selittämään kerta toisensa jälkeen.

Koiran toimiminen työparina on otettu hyvin vastaan lastensuojelun perhetyössä asiakkaiden ja työyhteisöjen osalta. Yhteistyötahot ovat olleet toiminnasta kiinnostuneita ja ottaneet tämänkaltaisen työskentelymuodon avoimesti vastaan. Perhetyöntekijä totesi, että lastensuojelualalla on yleisesti tiedossa, ettei mikään uusi ole pahaksi ja koko ajan tarvitaan lisää välineitä työskentelyyn.

9.3 Koira ammatillisen perhekodin arjessa

Haastattelimme tutkimukseemme vuonna 2001 valmistuneen ammatillinen perhekodin työntekijää. Koirat ovat kuuluneet perheeseen sen perustamisesta lähtien ja koira on perheenjäsen, joka kuuluu perheen arkeen. Tällä hetkellä perheessä on enää yksi koira. Koiran läsnäoloa ei tarkoituksellisesti hyödynnetä tässä perheessä. Lapset osallistuvat koiran hoitoon vaihtelevasti. He päästävät koiraa takapihalle ja märkien kelien sattuessa voivat pitää huolta kuivatuksesta. Vanhimmat lapset voivat halutessaan taluttaa perheen koiraa, mutta pienemmät eivät, sillä koira on liian voimakas. Perheessä on usein hoidossa pieni koira, jota pienemmätkin lapset voivat taluttaa. Taluttamisen on todettu olevan lapsille tärkeää. Lapsilla on vastuuvuorot, joihin kuuluu kerran viikossa ruuan anto koiralle. Koiraa halutaan harjata ja sen kanssa leikitään ja touhutaan mielellään. Sen vieressä viihdytään ja sitä halutaan rapsutella ja pajata. Vanhimmat lapset hoitavat koiraa enemmän.

Haastateltava toi esiin, että uuden lapsen tullessa perhekotiin koiran läsnäolo voi pehmentää tulotilannetta ja koiraa voi olla helpompi lähestyä kuin työntekijää. Koiran ollessa läsnä on helpompaa aloittaa keskustelu, kun koira voi toimia keskustelun aiheena. Haastateltava kertoi, että lapset ovat koiran takia oppineet vähän vastuuntuntoa ja toisesta huolehtimista. Lapsi voi tuntea, että häneen luotetaan kun hänelle annetaan vastuuta koiran hoidosta. Lapset pitävät välillä huolta esimerkiksi siitä onko koira saanut ruoan. Silloin kun perhekodin jo nyt edesmennyt koira oli huonossa kunnossa, ilmeni lapsissa huoli koiran voinnista ja siitä joutuuko koira kärsimään pitkään. Haastateltava on huomannut, että toisinaan lasten on helpompi mennä halaamaan koiraa kuin tulla aikuisen luokse, mm. koiran kuoleman jälkeen. Toisinaan koira voi villitä lapsia kun taas iltaisin koira usein rauhoittaa lapsia, kun sen kanssa maataan olohuoneessa. Koiran vilpityn läsnäolo saa lapset unohtamaan huonot päivät ja sen aikana tapahtuneet hölmöilyt. Lapset pystyvät rauhoittumaan ja huomaavat, että asiat eivät ehkä olleetkaan niin vakavia.

Haastateltava näkee koiran läsnäolon tukevan henkilökunnan työtä mm. keventämällä perhekodin ilmapiiriä. Koirat voivat saada aikaan sellaisia vaikutuksia niin lapsissa kuin

aikuisissakin, joita toinen ihminen ei voi saada aikaiseksi. Tästä esimerkkinä haastateltava toi esille sen, että koirat eivät arvostele heillä asuvia käytösongelmaisia lapsia menneiden perusteella, vaan hyväksyvät heidät omana itsenään.

Haastateltava uskoo, että eläinavusteinen työskentely on toimivaa lastensuojelussa ja kokee, että perhekodin lapsille koirien läsnäolosta on hyötyä. Työntekijä näkee, että perhekodin koiratoiminta on omanlaista tärkeää toimintaa, vaikka se ei olekaan tavoitteellista. Perhekodin ajatuksena on olla kodinomainen paikka, jolloin koiratoiminta on sellaista kuin normaaleissa perheissä. Toiminta on arkista puuhaa koirien kanssa.

Työntekijöiden suhtautuminen perhekodeissa oleviin koiriin on ollut positiivista ja melkein jokaisella työntekijällä on myös oma koira kotona. Koirista huolehtiminen kuuluu henkilökunnan työnkuvaan ja koirat ovat näin osa työntekijän arkea. Tästä johtuen esimerkiksi edesmenneen koiran sairastelu kuormitti myös lopulta henkilökuntaa.

Lasten ja heidän biologisten vanhempiensa suhtautuminen koiriin on ollut positiivista. Haastateltava kokee, että perhekodin järjestämällä yhteisillä puuhapäivillä, joihin kutsutaan lasten biologiset vanhemmat, koirat rentouttavat ilmapiiriä läsnäolollaan. Keskustelu ja keskustelun aloittaminen biologisten vanhempien kanssa on tällöin helpompaa. Aluksi voidaan puhua ympärillä juokselevista koirista ja siitä pikkuhiljaa siirtyä keskusteluun siitä miten vanhemmilla menee ja mitä heille kuuluu.

9.4 Yhteenveto

Eläinavusteinen työskentely on suhteellisen uutta tutkimissamme kohteissa. Työskentely on alkanut tutkimuskohteissamme vuosien 2001–2008 aikana. Eläinavusteinen työskentely on tullut lastensuojeluun mm. työntekijöiden oman kiinnostuksen kautta ja asiakkaan aloitteesta. Koirien rooli haastattelukohteissamme on hyvin erilainen. Ammatillisessa perhekodeissa koira on läsnä lasten elämässä joka päivä, niin lemmikkinä kuin perheenjäsenenä, kun taas perhetyöntekijän työparina toimiva koira ja

lastensuojelulaitoksissa vierailevat koirat ovat läsnä lasten arjessa 1-4 kertaa kuukaudessa.

Koirat ovat mukana lastensuojelussa monin eri tavoin kuten toimimalla sillanrakentajana asiakkaan ja työntekijän välillä. Lapset voivat mm. taluttaa ja silitellä koira, tehdä sen kanssa temppeja sekä osin ottaa vastuuta koiran hoidosta ja huolenpidosta.

Kaikki tutkimuskohteemme toivat esille, että koiran läsnäolo tukee heitä heidän työssään. Koiran koetaan saavan aikaiseksi vaikutuksia, joita ihminen ei voi saada aikaiseksi. Eläinavusteisen työskentelyn eri muodoissa ilmeni yhteneväisiä koiran aikaansaamia vaikutuksia. Esiin nousivat ilon ja onnistumisen kokemukset, ihmisten välisen vuorovaikutuksen helpottaminen, hyväksytyksi tuleminen tunne, lapsen luontevuus koiran ollessa läsnä sekä jännityksen väheneminen. Vaikeaksi koettiin määrittää aikaväliä, jolla vaikutukset ovat nousseet esille.

Tutkimuskohteemme kokivat työyhteisössään toimivien eläinavusteisten työskentelymuotojen olevan tarpeellisia ja toimivia lastensuojelussa. Koiriin on suhtauduttu kaikissa tutkimuskohteiden työyhteisöissä positiivisesti. Eläinavusteisen työskentelyn vastaanotto lasten ja vanhempien kohdalla on ollut pelkästään positiivista. Haastateltavat lukuun ottamatta ammatillisen perhekodin työntekijää toivat esiin, että työskentelyssä on myös kehitettävää. Ammatillisen perhekodin koiratoiminta halutaan pitää samanlaisena kuin normaalissa perheessä, eikä sitä haluta kehittää. Muut tutkimamme kohteet toivat esille, että sosiaaliala kaipaa lisää tietoa aiheesta sekä tämän kautta toiminnan kehittämistä.

9.5 Johtopäätökset

Koirat ovat voineet olla mukana lastensuojelussa jo pitkään eri tavoin, mutta eläinavusteiseksi työskentelyksi kutsuttu toiminta on vielä suhteellisen uutta Suomessa. Eläinavusteinen työskentely lastensuojelussa leviää kuulopuheiden, kokemusten ja

työntekijöiden kiinnostuksen kautta. Eläinavusteinen työskentely on nykyään aika paljon esillä mm. lehtiartikkeleissa ja siitä ollaan yhä enemmän kiinnostuneita.

Eläinavusteinen työskentely kaipaa kuitenkin kehittämistä. Lapset haluaisivat nähdä vierailuvia koiria useamminkin kuin kerran kuussa, mutta tähän ei ole mahdollista vastata sillä vapaaehtoisia ei ole vielä niin paljon. Eläinavusteisen työskentelyn ammattimaiset koulutukset ovat Suomessa vielä hyvin harvinaisia. Toivottavaa olisi, että eläinavusteisesta työskentelystä kehitettäisiin koulutus, joka lisäisi mm. lastensuojelun työntekijöiden menetelmäosaamista.

Koirien toiminta eri eläinavusteisissa työskentelymuodoissa on suhteellisen yksinkertaista. Tilanteet voivat tosin olla koiralle raskaita, vaikka se pitäisi ihmisten seurasta. Tärkeää on, että koirat sopivat kyseiseen toimintaan ja, että koiran omistaja tuntee oman koiransa antamat viestit ja toimii niiden mukaisesti. Eläinavusteinen työskentely ei sovi kaikille koirille, mutta ei myöskään kaikille ihmisille. Koiran ja lapsen välistä yhteyttä ei voida keinotekoisesti luoda, vaan se muodostuu luonnollisesti, jos muodostuu. Tärkeää on, että sosiaalialalla on erilaisia työskentelymuotoja valittavana, jolloin jokaisen asiakkaan kohdalla voidaan miettiä juuri hänelle sopivaa työskentelymuotoa.

Eläinavusteisen työskentelyn koetaan tukevan lastensuojelutyötä. Työskentelyn aikaansaamat vaikutukset ovat monipuolisia ja ne voivat merkitä lapselle paljon. Tutkimuksemme tulokset toivat hyvin esiin teorian tiedon kanssa yhteneviä vaikutuksia. Tuloksissa ilmeni, että koiran koetaan helpottavan työntekijöiden vuorovaikutusta lasten ja vanhempien kanssa. Koirat ovat vilpittömiä ja aitoja ja näin rentouttavat ilmapiiriä. Prothmanin (2005) mukaan koirien avulla voidaan helpottaa sosiaalista vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Koira nähdään luonnollisena keskustelunaiheena, joka voi täydentää laitoksissa annettavaa hoitoa. (Fallemark & Fallkvist 2006, 16–17.)

Tuloksissa toistui koiran aikaansaamat onnistumisen ja ilon kokemukset. Lastensuojelun lapsilla on usein takanaan pettymyksen ja epäonnistumisen tunteita. Huono itsetunto on yksi asia, johon lastensuojelu yrittää vastata toiminnallaan. Koiran taluttaminen voi olla

suuri ja tärkeä asia lapselle, vaikka aikuiset eivät sitä välttämättä aina ymmärrä. Lapsi huomaa, että hänen käsiinsä luotetaan elävä olento ja annetaan vastuu siitä. Itsetuntoa voidaan vahvistaa pienillä asioilla, joilla saadaan aikaan onnistumisen kokemuksia. Fallemark ja Fallkvist (2006, 13) ovat todenneet Bardilliin ja Hutchinsoniin (1997) viitaten, että lasten opettaessa koiralle uusia temppuja he tuntevat hallitsevansa tilanteita, joissa he yleensä tuntevat itsensä epävarmoiksi. Lapsen opettaessa koiralle uutta temppua onnistuneesti saa tämä aikaan lapsessa ylpeyden ja mielihyvätunteen (Triebenbacher 2000, 372).

Tuloksista erottui myös koiran ominaisuus, jolla se antaa lapselle tunteen siitä, että hänet hyväksytään juuri sellaisena kuin hän on. Lastensuojelun lapsella voi olla paljon huonoja kokemuksia ihmissuhteista. Koiran luokse voi joskus olla helpompi mennä, koska lapsi tietää koiran olevan aina aito eikä se petä luottamusta. Koira hyväksyy ihmisen kuin ihmisen ehdoitta. Hartin (2006, 77) mukaan hyväksyvä ja lämmin kumppanuus tuottaa tärkeää lohtua, rentoutumista ja huvia.

Yllättävä vaikutus, jota ei tule esille tutkimassamme kirjallisuudessa, oli vierailevien koirien tuoma säännöllisyys ja pysyvyys, joka koettiin tärkeäksi lastenkodissa. Eläinavusteista työskentelyä pidettiin yksinomaan hyvänä työmuotona lastensuojelussa.

9.6 Sosionomin (AMK) osaaminen

Sosionomin (AMK) työ vastaa konkreettisesti ihmisten tarpeisiin eli arjen mielekkyyteen, sosiaaliseen turvallisuuteen ja sosiaaliseen toimintakykyisyyteen liittyen. Sosiaalialantyössä tuetaan ihmisten liittymistä yhteiskuntaan vahvistamalla heidän voimavaroja ja osallisuutta. Asiantuntijuus merkitsee taitoa nähdä yksityisessä yleisempää rakennetta, tunnistaa asioiden välisiä yhteyksiä ja tämän kautta tarjota asiakkaan käyttöön elämäntilannetta jäsentävää ohjausta ja tukea tai elämää helpottavia palveluja. Sosionomin (AMK) työ on tavoitteellista toimintaa, jota menetelmällinen tietoisuus ja osaaminen vahvistavat. (Borgman, Dal Maso, Hakonen, Honkakoski & Lyhty 2001, 7-17.)

Eläinavusteisen työskentelyn eri muodot voivat vahvistaa sosionomien (AMK) menetelmällistä osaamista, jolla voidaan tukea ja ohjata asiakasta vastaamalla asiakkaan tarpeisiin. Sosionomin (AMK) ohjaamana eläinavusteisen työskentelyn voidaan nähdä tukevan ihmisten osallisuutta ja omia voimavaroja. Eläinavusteisen työskentelyn avulla asiakas voidaan saada osalliseksi toimintaan ja tämän kautta voidaan vahvistaa ihmisen voimavaroja.

Sosionomi (AMK) voi käyttää tutkimuksessa esiteltyjä eläinavusteisia työskentelymuotoja niin lastensuojelussa kuin myös muiden asiakasryhmien kanssa. Hali-Bernien vierailutoimintaa on mahdollista saada omaan työyhteisöön ottamalla suoraan vastaavaan henkilöön Maarit Haapasaaren yhteyttä. Koulutus, jossa koira toimii tunnekasvatuksen työparina, on mahdollista suorittaa tällä hetkellä Cavesson Oy:n järjestämänä. Tällöin sosionomi (AMK) saa itse perusteellisen koulutuksen eläinavusteiseen työskentelyyn ja siihen miten voi käyttää omaa koiraansa työparina. Ammatillisen perhekodin perustanut tai perustava sosionomi (AMK) voi miettiä koiran roolia perheessä. Koiran läsnäoloa voidaan hyödyntää pienissä arkisissa asioissa, ilman, että toiminnasta tehdään välttämättä sen suurempaa suunnitelmaa. Eläinavusteisesta työskentelystä on paljon erilaisia muunnelmia ja moni sosionomi (AMK) pitää koiraansa mukana lastensuojelutyössä.

10 POHDINTA

Tutkimus sai alkunsa kiinnostuksesta eläimen ja ihmisen väliseen vuorovaikutukseen ja sen kautta saatuun hyvinvointiin, mutta myös halusta tuoda esiin eläinavusteisia työskentelymuotoja, jotka kaipaavat lisää arvostusta ja kunnioitusta. Tutkimusaiheemme nostatti ihmisissä erilaisia tunteita, aina kritiikistä ja epäilystä kiinnostukseen ja innostukseen.

Eläinavusteinen työskentely tutkimusaiheena on ollut hyvin haastava. Aihe on hyvin vähän tutkittu Suomessa ja riittävän ja laadukkaan kirjallisuuden saaminen tuotti ongelmia. Yhdysvalloissa on kirjoitettu paljon eläinavusteisesta työskentelystä, mutta

vain todella harva niistä löytyy Suomesta. Suuri osa kirjallisuudesta ei ole tieteellistä ja tutkimuksellista vaan perustuu yksittäisten ihmisten kokemuksiin. Ala kaipaa lisää tieteellisiä tutkimuksia. Tosin aiheeseen liittyviä kokemuksia voi olla haasteellista saada esiin tutkimuksissa, joissa on suuri määrä aineistoa ja jota mitataan eri mittarein. Onnistuimme kuitenkin saamaan hyvin kirjallisuutta eläinavusteisesta työskentelystä. Pääosa kirjallisuudesta oli Yhdysvalloista, joten kirjallisuuden kääntäminen oli yksi haastavin osio tutkimuksessa.

Haasteita loi myös eläinavusteisen työskentelyn yhdistäminen teoreettisesti lastensuojeluun. Sovelsimme Bronfenbrennerin ekologista teoriaa, jonka avulla pyrimme esittämään koiran roolin sijoitettujen lasten elämässä. Tunnekasvatuksen ja Erik H. Eriksonin kehitysteorian avulla saimme esiin myös perhetyöntekijän ja hänen työparinaan toimivan koiran roolin perhetyössä.

Haluamme nostaa esiin vielä eläinavusteisen työskentelyn eettisyyden, sillä eläimiä ei saa missään vaiheessa välineellistää. Ehdottoman tärkeää eläinavusteisessa työskentelyssä on, että eläimistä pidetään hyvää huolta ja niiden soveltuvuus testataan ennen eläinavusteiseen työskentelyyn ryhtymistä. Jokaisen koiranomistajan tulee tuntea oma koiransa ja jo sen pohjalta miettiä soveltuuko koira tämäntyyppiseen työskentelyyn.

Tutkimus on ollut kokonaisuudessaan erittäin haastava, mutta myös antoisa. Olemme pyrkineet tuomaan perusteellisesti esiin koiran mukanaolon vaikuttavuutta ja tarpeellisuutta lastensuojelussa sekä eläinavusteisen työskentelyn sopivuutta sosionomin (AMK) työnkuvaan. Ihmisten kiinnostus tutkimusta kohtaan on ollut innostavaa ja ihailtavaa. Tutkimuksen herättämä mielenkiinto on antanut voimia tutkimuksen tekemiseen ja on todentanut sen, että tutkimukselle on kysyntää ja lisää tutkimuksia kaivataan.

LÄHTEET

Anttonen, Minna, perhetyöntekijä. Haastattelu 12.9.2008. Helsinki.

Arkow, Phil 2006. "Old Wine in a New Bottle": New Strategies for Humane Education. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 425-451.

Ascione, Frank R. , Barnard, Suzanne, Brooks, Susan & Sell-Smith, Julie 2006. Animal Abuse and Developmental Psychopathology: Recent Research, Programmatic and Therapeutic Issues and Challenges for the Future. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 355-388.

Beck, Alan M. 2000. The Use of Animals to Benefit Humans: Animal-Assisted Therapy. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 21-40.

Becker, Marty 2002. The Healing Power of Pets: Harnessing the amazing ability of pets to make and keep people happy and healthy. New York: Hyperion.

Boat, Barbara W. 2006. Clinical Approaches to Assessing and Utilizing Animal-Related Experiences in Therapeutic Interventions with Children, Adolescents and Their Caregivers. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 243-262

Borgman, Merja; Dal Maso, Riitta; Hakonen, Sinikka; Honkakoski (pj), Arja & Lyhty, Tuomo 2001. Sosionomin (AMK) ydinosaaminen: Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen verkosto 2001. Rovaniemi: Pohjolan Painotuote Oy.

Bronfenbrenner, Urie 1979. The Ecology of Human Development: Experiments by nature and design. England: Harvard University Press.

Coren, Stanley 1994. Koirien älykkyys: mitä koira tajuaa ja taitaa. Suomentanut Helanen-Ahtola, Marja 1996. Juva: WSOY.

Crawford, Jacqueline & Pomerinke, Karen 2003. Therapy Pets: The Animal-Human Healing Partnership. New York: Prometheus Books.

Dunderfelt, Tony 2004. Elämänkaari psykologia. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Fallemark, Stina & Fallkvist, Christin 2006. Hundens betydelse i vården av barn och ungdomar. Stockholm: Karolinska Institutet.

Fine, Aubrey H. 2006. Incorporating Animal-Assisted Therapy into Psychotherapy: Guidelines and Suggestions for Therapists. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 167-206.

Fredrickson-MacNamara, Maureen & Butler, Kris 2006. The Art of Animal Selection for Animal-Assisted Activity and Therapy Programs. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 121-147.

Friedmann, Erika & Tsai, Chia-Chun 2006. The Animal-Human Bond: Health and Wellness. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 95-117.

Friedmann, Erika 2000. The Animal-Human Bond: Health and Wellness. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 41-58.

Granger, Ben P. & Kogan, Lori R. 2006. Characteristics of Animal-Assisted Therapy/Activity in Specialized Settings. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 263-285.

Gorczyca, Ken; Fine, Aubrey H.; Spain, Victor C. ; Callaghan, Dana; Nelson, Laura; Popejoy, Lori; Wong, Belinda & Wong, Stephanie 2006. History, Development and Theory of Human-Animal Support Services for People with AIDS/HIV and other Disabling/Chronic Conditions. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 303-354.

Haapasaari, Maarit, Varsinais-Suomen Hali-Berni-vastaava. Haastattelu 25.10.2008. Turku.

Hart, Lynette A. 2006. Community Context and Psychosocial Benefits of Animal Companionship. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 73-94.

Hart, Lynette A. 2000. Methods, Standards, Guidelines and Considerations in Selecting Animals for Animal-Assisted Therapy. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 81-97.

Heikkinen-Lehkonen, Paula 2008. Koira auttaa masentunutta saamaan taas elämästä kiinni. Koiramme 9/2008, 14–17.

- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hujala, Eeva; Puroila, Anna-Maija; Parrila-Haapakoski, Sanna & Nivala, Veijo 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Häkkinen, Pasi 1999. Lasta suojaavat yhteisöt. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Pihlaja, Päivi (toim.) Ulos umpikujasta. Porvoo: WSOY, 94 – 121.
- Isokorpi, Tia 2004. Tunneoppia. Juva: WS Bookwell Oy.
- Karlsson, Mirja 2004. Koirat piristävät perhekodin arkea. Dialogi 6/2004, 26-30.
- Kemppinen, Pertti 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Tallinna: Kannustusvalmennus P. & K. Oy.
- Koivu, Pirkko 2008. Työkaverina koira. Me 5/2008, 7.
- Kruger, Katherine A. & Serpell, James A. 2006. Animal-Assisted Interventions in Mental Health: Definitions and Theoretical Foundations. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 21-38.
- Lilja, Kimmo 2008. Terapiaviidakko kaipaa puoskarilakia. Turun Sanomat 21.8.2008, 15.
- Lilja, Kimmo 2008. Tunteet pinnassa lastensuojelussa. Turun Sanomat 3.2.2008 [viitattu 2.11.2008]. Saatavissa <http://www.turunsanomat.fi/sunnuntai/?ts=1,3:1012:0:0,4:12:0:1:2008-02-03,104:12:516005,1:0:0:0:0:>
- Mallon, Gerald P.; Ross, Samuel B.; Klee, Steve & Ross, Lisa 2006. Designing and Implementing Animal-Assisted Therapy Programs in Health and Mental Health Organizations. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 149-163
- McNicholas, June & Collis, Glyn M. 2006. Animals as Social Supports: Insights for understanding Animal-Assisted Therapy. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 49-71.
- Melson, Gail F. & Fine, Aubrey H. 2006. Animals in the Lives of Children. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 207-226.

Metsämuuronen, Jari 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. 2. tarkistettu painos. Helsinki: International Methelp

Mikkola, Matti 2004. Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet. Teoksessa Puonti, Annamajaja; Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 61-76.

Nieminen, Ulla-Maija 2001. Hoitajat tunnesäiliönä perhetyössä. Johtamisen erikoisammattitutkinto. Turku: Turun AKK.

Oy Cavesson Ltd 2008a. [viitattu 4.11.2008.] Saatavissa <http://www.cavesson.com>.

Oy Cavesson Ltd 2008b. Koira tunnekasvatuksen työparina. [viitattu 4.11.2008.] Saatavissa <http://www.cavesson.com> > Koulutukset > AASEL™

Pienten lasten vastaanottokodin esite vanhemmille 2008. Turku.

Puonti, Annamajaja 2004. Lastensuojelu ja julkisuus. Teoksessa Puonti, Annamajaja; Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 335-340.

Puroila, Anna-Maija & Karila, Kirsti 2001. Bronfenbrennerin ekologinen teoria. Teoksessa Karila, Kirsti; Kinos, Jarmo & Virtanen, Jorma (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: PS-kustannus, 204-226.

Rowan, Andrew N. & Thayer Lori 2000. Foreword. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press

Sallander, Marie & Wrangle, Carin 2005. Sällskapsdjurens effekter på människa och samhälle. Teoksessa manimalisrapporten 2005, 6-19 [viitattu 9.10.2008]. Saatavissa <http://www.manimalis.se/uploads/manimalisrapporten-2005-2.pdf>.

Serpell, James A.; Coppinger, Raymond & Fine, Aubrey H. 2006. Welfare Considerations in Therapy and Assistance Animals. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 453-474.

Serpell, James A. 2006. Animal-Assisted Interventions in Historical Perspective. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 3-20.

Sheldrake, Rupert 1999. Miksi koirasi tietää milloin olet tulossa kotiin. Suomentanut Verkkoniemi, Annikki 2002. Pieksämäki: RT-Print.

Stakes 2008. Tilastot ja rekisterit: lapsuus ja perhe. [viitattu 1.11.2008.] Saatavissa www.stakes.fi > tilastot ja rekisterit > tilastoja aiheittain > lapsuus ja perhe > lastensuojelu.

Sosiaaliportti 2008a. Lastensuojelunkäsikirja. [Viitattu 27.10.2008.] Saatavissa <http://www.sosiaaliportti.fi> > Avohuolto > Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet > Perhetyö.

Sosiaaliportti 2008b. Lastensuojelunkäsikirja. [Viitattu 27.10.2008.] Saatavissa <http://www.sosiaaliportti.fi> > Sijaishuolto > Sijaishuollon muodot > Lastensuojelulaitokset > Lastenkodit ja nuorisokodit.

Sosiaaliportti 2008c. Lastensuojelunkäsikirja. [Viitattu 27.10.2008.] Saatavissa <http://www.sosiaaliportti.fi> > Sijaishuolto > Sijaishuollon muodot > Ammatilliset perhekodit.

Törrönen, Maritta 1999. Lasten arki laitoksessa. Helsinki: Helsinki university press.

Taskinen, Sirpa 2008. Lastensuojelulaki (417/2007) soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Triebenbacher, Sandra Lookabaugh 2000. The Companion Animal within the Family System: The Manner in Which Animals Enhance Life within the Home. Teoksessa Fine, Aubrey (toim.) Handbook on Animal-Assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. San Diego: Academic Press, 357-374.

Viialainen, Riitta 2004. Eläinavusteinen terapia ottaa ensi askeleitaan Suomessa. Dialogi 6/2004, 31-33.

Väisänen, Sanna 2008. Koira tunnekasvatuksen työparina lastensuojelussa. Espoo: Laurea-ammattikorkeakoulu.